

การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดย
ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

โดย

นายปรีชา เอื้ออนันตรนกุล
ที่ปรึกษาประจำกรมการการเลือกตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 - 2563

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์” ลักษณะวิชาการเมือง ของ นายปรีชา เอื้ออนันตธนกุล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 - 2563

พลโท

(พิสิทธิ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์
ลักษณะวิชา การเมือง
ผู้วิจัย นายปรีชา เอื้ออนันตรนกุล **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 62

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 และถือว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยผ่านการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาบริหารประเทศอันเป็นลักษณะของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนเข้ามาบริหารการปกครองในรูปแบบ “การเลือกตั้ง” ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่แต่ละประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีการออกแบบกติกาและรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป และจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัลหลาย ๆ ประเทศได้ใช้รูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matric) ประเทศไทยได้มีแนวคิดที่จะนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ร่วมมือกับบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัดสร้างเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบและพัฒนาเรื่อยมาจนปัจจุบันพัฒนาถึงรุ่นที่ 4 และนำไปทดลองใช้ในการเลือกตั้งของสถาบันการศึกษา สหกรณ์ และหน่วยงานอื่นๆ จึงเป็นไปได้สูงที่ประเทศไทยอาจนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผลการศึกษามีดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) พบว่า การลงคะแนนเลือกตั้งมีบัตรเสียจำนวนมาก รูปแบบบัตรเลือกตั้งมีขนาดเล็ก ข้อมูลมาก ประชาชนกับัตรผิดพลาด บัตรเลือกตั้งแต่ละเขตไม่เหมือนกัน ประชาชนเกิดความสับสน กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจ่ายบัตรผิดประเภท การรวมคะแนนเลือกตั้งล่าช้า ใช้เวลานานคะแนนการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งไม่ได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสในระยะยาว อาจใช้งบประมาณค่อนข้างสูง การพิมพ์บัตรเลือกตั้งแต่ละครั้งนอกจากสิ้นเปลืองงบประมาณแล้วยังเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม การวินิจฉัยบัตรดี-บัตรเสียทำให้เสียเวลา

2. การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้ง กล่าวคือ ไม่มีบัตรเสีย ประหยัดงบประมาณในระยะยาว มีความคุ้มค่ามากกว่า ยลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม ประหยัดเวลา สะดวกรวดเร็วทราบผลคะแนนเลือกตั้งทันทีหลังปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสะดวกและง่ายในการลงคะแนนเลือกตั้งมีกระบวนการตรวจสอบคะแนน สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่าง จำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนภายหลังปิดการลงคะแนนมีระบบช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตา การลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas จะช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงมากขึ้น เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพทั้ง

ในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร และมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางด้านเวลา ทั้งมี ประสิทธิภาพในแง่ความมุ่งหมายของการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร (ส.ส.) ซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทยอย่างสุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม นอกจากนี้ยังเอื้อ ต่อการใช้สิทธิของผู้พิการโดยเฉพาะผู้พิการทางสายตา กล่าวคือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มี ระบบอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตาในกรณีที่ผู้พิการทางสายตาไม่รู้อักษรเบรลล์ รวมไปถึง ประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็จะมีระบบเสียงเพื่ออำนวยความสะดวก ในการใช้สิทธิของผู้พิการทางสายตาที่ไม่รู้อักษรเบรลล์และประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือดังกล่าว

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา 1) รัฐบาลจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นำการลงคะแนน เลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย เนื่องจากประหยัดงบประมาณในระยะยาว 2) นอกจากจะมีกฎหมายรองรับให้สามารถดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ควรมีการกำหนดระเบียบหรือหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติ คู่มือปฏิบัติการและการเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเชื่อมั่น และเกิดการยอมรับ 3) ควรนำวิธีการลงคะแนน เลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้โดยการนำร่องสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น โดยเริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ใช้วิธีการนำร่องเฉพาะบางพื้นที่ ใน แต่ละภาคให้ครบทั้งสี่ภาค โดยออกประกาศกำหนดพื้นที่ที่ใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งได้

Abstract

Title The Development of electronic voting models
Field Politics
Name Mr. Preecha Uaanantathanakul **Course** NDC **Class** 62

Thailand has changed the regulation from an absolute monarchy to the Democratic form of Government with the King as Head of State since 1932. Thus, people have the right to execute the country through the election of representatives to operate the country as the Representative Democracy. Besides, the selection of Representative Democracy to administer the government from "Election" is the key element of democratic government. Each democratic country has different regulations and electoral patterns. According to technological and digital advancement across the world, many countries have been conducting the "Smart matrix election". Also, Thailand has executed an idea of implementing electronic voting since the year 2002 by the Election Commission in cooperation with the Aeronautical Radio of Thailand. Co., Ltd to build a prototype of the electronic voting machine and continuously developing until the 4th generation. Then, the team has used the electronic voting machine in educational institutions, cooperation, and agencies. Therefore, there is a high possibility that Thailand could implement an electronic voting machine for both national and local elections. The study results are as follows:

1. Based on current election process problems and obstacles (Using ballot paper), the researcher found that there were many voided ballots. Also, ballot papers were small with extensive scale information; each ballot is not the same, which caused the publics' confusion. The Election committee allocated ballot papers wrong, delayed polling, and spending much time finalizing the poll. Moreover, using illegal ballot papers caused unaccepted transparency and high cost in the long term. Besides, there is a loss of budget on ballot papers printing each time not, while destroys the environment. Diagnosing void and valid ballot papers is a waste of time.

2. According to the electronic election development, the electronic election system is more effective than using ballot papers. In other words, there are no voided ballots, save costs, worthy, reduce environmental problems, save time, convenience, and publics can acknowledge voting result right away after the election finished. Legal voters are more convenient and easier to vote elect. There is a voting process with checking accuracy of the number of legal voters and the number of votes obtained from the election process. Furthermore, there is a system to help facilitate the visually impaired after election process finished. Besides, overseas voting will increase the number of legal voters. Importantly, Electronic voting machines are effective in terms of financial costs and resource costs and the efficiency towards time-consuming and organizing elections. Thus, the Member of the House of Representatives (MPs) represents that Thai people are in good faith, transparency, and fairness. In addition, the Electronic voting machine facilitates the exercise of disabled, especially disable persons with visually impaired, since the electronic voting machine has a braille system for the

visually impaired if the visually impaired does not know Braille and people who are illiterate. Besides, Electronic voting machines have audio systems to facilitate braille-blind and illiterate people.

For the recommendation, 1) The government should promote and use encourage electronic voting in Thailand due to budget savings in the long term. 2) Apart from having the regulations to allow for electronic electoral voting, there should have established regulations or guidelines manual and relevant personnel preparation to overcome confidence and acceptance. 3) The electronic voting machine should be adopted by piloting local councilors or local administrators' elections, starting from local government organization using a specific navigation method for four regions by issuing a notification specifying areas where the voting machines can be used.

คำนำ

เอกสารวิจัยเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62 ซึ่งได้แรงจูงใจในการเขียนเอกสารวิจัยฉบับนี้จากประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งที่ปรึกษาประจำกรมการการเลือกตั้งและในฐานะประชาชนชาวไทยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ได้พบเห็นถึงกระบวนการและรูปแบบการจัดการเลือกตั้ง อันเกิดปัญหาต่างๆ มากมายเห็นได้ชัดเจนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ที่ผ่านมา พบปัญหากระบวนการเลือกตั้งและการจัดการเลือกตั้งที่กระทบต่อเจตนารมณ์ของประชาชน การจัดการเลือกตั้งล่วงหน้าที่เกิดจากบัตรเลือกตั้งไม่เหมือนกันในแต่ละเขตทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องใช้เวลาารอนานและเกิดความผิดพลาดในการส่งบัตรเลือกตั้งให้ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง การรายงานผลเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการ (Rapid Report) ที่เกิดความคลาดเคลื่อนโครงสร้างและบุคลากรในการจัดการเลือกตั้งและการตรวจสอบการเลือกตั้งที่เปลี่ยนแปลงไปอันส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเลือกตั้ง ขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการเลือกตั้ง ทำให้การจัดการเลือกตั้งครั้งนี้เกิดความสับสนและส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

“การเลือกตั้ง” ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในแต่ละประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย จะมีการออกแบบกติกาและรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป และจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัลหลายๆ ประเทศได้ใช้รูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matric) ซึ่งประเทศไทยโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้มีแนวคิดที่จะนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 มีการสร้างและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบเรื่อยมาจนปัจจุบันพัฒนาถึงรุ่นที่ 4 และคาดว่าจะมีความเป็นไปได้สูงที่จะนำรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เอกสารวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62 ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา และคณาจารย์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หลักสูตร วปอ. รุ่น 62 เป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และแก้ไขข้อบกพร่องของเอกสารการวิจัยและขอกราบขอบพระคุณ ดร.จิตติเชษฐ นุชนาฏ กรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้กรุณาสับสนุนและผลักดันให้เข้าศึกษาในหลักสูตรนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เล่มนี้จะประโยชน์ต่อผู้อ่านและวิจัยต่อยอดในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

(นายปรีชา เอื้ออนันตรนกุล)
นักศึกษาวินิจฉัยวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62 ซึ่งได้ให้แหล่งความรู้และประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ในการศึกษาตลอดจนระยะเวลาที่ศึกษาในสถาบันแห่งนี้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและสนับสนุนช่วยเหลือการจัดทำโครงการวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณคณาจารย์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หลักสูตร วปอ. รุ่น 62 เป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และแก้ไขข้อบกพร่องของโครงการวิจัยส่วนบุคคล ขอขอบพระคุณและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการประสานงานด้านต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความมีมิตรไมตรีที่ดียิ่ง ขอขอบพระคุณ ดร.จิตติเชษฐ อนุชานุกุล กรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้กรุณาสนับสนุนและผลักดันให้เข้าศึกษาในหลักสูตรนี้ ขอขอบคุณผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คุณค่าของเอกสารการวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอตอบแทนคุณบิดา มารดา ซึ่งเป็นครูคนแรกของชีวิตครอบครัว (ตนเอง) ขอขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจมาโดยตลอด และขอบคุณเพื่อนนักศึกษา วปอ. รุ่นที่ 62 ทุกท่าน ที่ได้ให้การดูแล สนับสนุนในทุกๆ เรื่อง และเป็นกำลังใจในการเรียนและการทำเอกสารการวิจัยส่วนบุคคลจนสำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์

(นายปรีชา เอื้ออนันตธนกุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
คำนำ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีการดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
คำจำกัดความ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	7
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับ	20
ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์	25
การทบทวนวรรณกรรม	26
กรอบแนวคิดในการวิจัย	33
บทที่ 3 การบริหารจัดการเลือกตั้งของประเทศไทย	34
ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทย (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2557)	34
ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ - แบบจัดสรรปันส่วนผสม	44
ระบบการเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์	48
บทที่ 4 อภิปรายผลการศึกษา	58
รูปแบบการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)	58
การพัฒนา รูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์	64
ความพร้อมของคณะกรรมการการเลือกตั้งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	72

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	79
สรุป	79
ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	89
ประวัติผู้วิจัย	92

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2 - 1 แสดงแบบจำลองการผนวกทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology Model	24
3 - 1 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 (TVM-A1)	52
3 - 2 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 (TVM-A2)	53
3 - 3 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 (TVM-A3)	54
3 - 4 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (TVM-A4)	55
3 - 5 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (เครื่องผสมหมายเลข)	56
4 - 1 ตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยบัตรดี	60
4 - 2 ตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยบัตรเสีย	61
4 - 3 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 (TVM-A1)	64
4 - 4 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 (TVM-A2)	65
4 - 5 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 (TVM-A3)	66
4 - 6 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (TVM-A4)	67

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3 - 1	แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	41
3 - 2	แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา	44
4 - 1	งบประมาณในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ปี พ.ศ.2544 – 2562	76

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 และถือว่าประชาชนมีอำนาจในการบริหารประเทศ โดยผ่านการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาบริหารประเทศ อันเป็นลักษณะของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) โดยการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และ อำนาจตุลาการ เป็นของปวงชนทั้งประเทศ ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิที่จะปกครองประเทศร่วมกัน แต่เนื่องด้วยสังคมมีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนมากขึ้น อันประกอบไปด้วยประชาชนจำนวนมากที่ต่างก็มีความต้องการที่หลากหลาย และบางครั้งอาจขัดแย้งกัน จึงเป็นไปได้ยากที่ประชาชนทุกคนจะได้เข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองโดยตรง และก็เป็นไปได้ยากที่ประชาชนทุกคนจัดการปกครองประเทศด้วยตนเองได้ทั้งหมด จึงก่อให้เกิดเป็นการปกครองในรูปแบบ “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)” ขึ้นมา กล่าวคือเป็นการปกครองที่มีบุคคลจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนมาใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน เพื่อทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนเข้ามาบริหารปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่ “การเลือกตั้ง” ก็เป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นองค์ประกอบหลักที่ขาดไม่ได้ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะหากปราศจากการเลือกตั้งแล้วก็จะไม่สามารถบอกได้อย่างเต็มปากว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้แต่ละประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็จะมีกรอบกฎหมายและรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป

การเลือกตั้งมิได้มีความสำคัญเพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นประชาธิปไตยในสังคมนั้นๆ แต่ยังหมายถึงการสะท้อนความคิดและความต้องการของประชาชนผ่านกระบวนการสรรหาที่ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคมผ่านกระบวนการรัฐสภา โดยการเลือกตั้งมีความสำคัญดังนี้

1. การเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนได้ไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนใช้ตัวแทนของตนที่ได้มาจากการเลือกตั้งนั้นไปทำหน้าที่นิติบัญญัติแทนตนในรัฐสภาและอำนาจบริหารในคณะรัฐบาล

2. การเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ใช้เพื่อเปลี่ยนอำนาจการปกครองจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งทันสมัยและเป็นไปอย่างสันติ ซึ่งแตกต่างจากมนุษย์ในสมัยโบราณที่ใช้กำลังใช้อาวุธเข้าต่อสู้กัน เพื่อแย่งอำนาจทางการเมือง ซึ่งอาจจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์

3. การเลือกตั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร เมื่อรัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนได้ตามที่สัญญา ก็จะคืนอำนาจให้ประชาชน ด้วยการยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดการเลือกตั้งใหม่ให้ประชาชนตัดสินใจว่าสมควรจะเลือกใครเป็นผู้บริหารประเทศต่อไป

4. การเลือกตั้งเป็นวิธีที่ป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นที่ได้รับเลือกตั้งได้เข้ามาใช้อำนาจในการบริหารประเทศ ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เปลี่ยนเมื่อไม่พอใจการทำงานของรัฐบาล

ดังนั้น การเลือกตั้งการในระบอบปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นกระบวนการที่ไม่อาจจะขาดได้ เพราะการเลือกตั้งหมายถึงการที่ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเลือกตัวแทนตนให้ไปทำหน้าที่แทนตนในการปกครองประเทศหรือปกครองท้องถิ่น การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่มีการให้อำนาจเงินจ้างหรือบังคับขู่เข็ญผู้มีสิทธิเลือกตั้งและยังต้อง เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีอิสระในการใช้สิทธิของตนเอง

ในหลายๆ ประเทศใช้รูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matrix) เช่น เอสโตเนีย สหรัฐอเมริกา แคนาดา บราซิล อินเดีย ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ เป็นต้น ซึ่งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีจุดเด่นหลายประการด้วยกัน เช่น ประหยัดงบประมาณในระยะยาวทั้งค่าใช้จ่ายในการผลิตบัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากร การเลือกตั้ง ประหยัดเวลาในกระบวนการนับคะแนน อีกทั้งยังสามารถลดจำนวนบัตรเสียได้อีกด้วย ดังนั้น ข้อดีของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อาจช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเลือกตั้งให้มีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทย คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ก็มีแนวคิดที่จะนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เช่นเดียวกัน โดยมีความร่วมมือกับบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ในการจัดสร้างเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบ และมีการพัฒนาเรื่อยมาปัจจุบันมีการพัฒนาถึงรุ่นที่ 4 และได้มีการนำไปทดลองใช้ในการเลือกตั้งในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สหกรณ์ และหน่วยงานอื่น ๆ จึงมีความเป็นไปได้สูงที่ประเทศไทย อาจนำการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งในระดับชาติในอนาคต

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน รวมถึงศึกษารูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบหย่อนบัตรเลือกตั้งและระบบอิเล็กทรอนิกส์ อันจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matric)
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ดำเนินการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน และการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง นักวิชาการ และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมจำนวน 15 ท่าน
3. ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 ถึงเดือนสิงหาคม 2563

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบันและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างรอบด้าน โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร

การเก็บข้อมูลโดยการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน และการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ (Documentary Research) ทั้งจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งในปัจจุบัน (รูปแบบเดิม) และการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. การสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ในการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน

เพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจระดับลึกในประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งในปัจจุบัน (รูปแบบเดิม) และการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ทั้งนี้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง กล่าวคือ มีการใช้แนวคำถามเป็นแนวทางดำเนินการสัมภาษณ์ แต่คำถามและลำดับการสัมภาษณ์สามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้การสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างกัน ทั้งคุณวุฒิ วิทยุฒิ อาชีพ ทักษะคิด และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งกลุ่มประชากรในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นักวิชาการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้บริหาร และพนักงาน ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมจำนวน 15 ท่าน ดังนี้

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	จำนวน 3 คน
2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	จำนวน 5 คน
3. นักวิชาการ	จำนวน 2 คน
4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง	จำนวน 2 คน
5. ผู้บริหาร และพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง	จำนวน 3 คน

โดยประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

1. คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ความเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งในปัจจุบันและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

2. คำถามเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน อาทิ จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้ง

3. คำถามเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และนำไปเปรียบเทียบกับ การลงคะแนนเลือกตั้งในปัจจุบันเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาประสิทธิภาพกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งต่อไป

ทั้งนี้ เนื่องจากเครื่องมือในการเก็บรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีความยืดหยุ่นและไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด ดังนั้น ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ที่วางไว้ข้างต้น จึงสามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และวิธีการปฏิบัติของการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน และวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matrix)
2. รับทราบปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

3. ความแตกต่างระหว่างการเลือกตั้งในปัจจุบันกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smart matrix)

4. เสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งที่เหมาะสม เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

คำจำกัดความ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต.	หมายถึง	บุคคล 7 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา ตามมาตรา 222 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี (มาตรา 223)
การเลือกตั้ง	หมายถึง	การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) การเลือกตั้งในปัจจุบัน หมายถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562
การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)	หมายถึง	การลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์
การเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed-member proportional representation : MMP)	หมายถึง	การนำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบใหม่โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกล่าวคือ ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวโดยให้เลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิของพลเมืองในการเลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารบ้านเมือง เพื่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย และประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ การเลือกตั้ง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตนที่ตนมีความไว้วางใจว่าสามารถเข้าไปทำหน้าที่แทนตนได้ ซึ่งเป็นกลไกในการตรวจสอบของภาคประชาชนอีกประการหนึ่ง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่สามารถกำหนดตัวผู้นำได้ และสามารถแสดงเจตจำนงว่าจะมอบความไว้วางใจให้กับผู้ซึ่งเสนอตัวเข้ามาเป็นตัวแทนโดยผ่านทางนโยบายซึ่งสามารถตอบสนองกับชุมชนได้ การที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่แทนตนเองต้องเป็นไปอย่างเสรีตามหลักของประชาธิปไตยไม่มีปัจจัยอื่นใดเข้ามามีผลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม และได้ตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้งอย่างแท้จริง ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการบัญญัติให้มีองค์การอิสระขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดำเนินการควบคุมการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ในสังคมสมัยใหม่ ประชาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองที่ยอมรับในอำนาจของประชาชนต่อระบบและกระบวนการทางการเมือง อาจจำแนกรูปแบบของประชาธิปไตยออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ซึ่งเป็นการลักษณะของการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมมีเสียงในการปกครองโดยตรงในกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อบริหารประเทศได้โดยตรง ในรูปของการรวมกลุ่มกันชุมนุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ตัดสินใจเรื่องการเมือง ซึ่งพบเห็นได้บ้างรัฐเล็ก ๆ ในสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันหรือย้อนหลังลงไปถึงยุคนครรัฐกรีกโบราณ (Ancient Greek) ที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในฐานะต้นแบบแห่งประชาธิปไตยทางตรง แต่ด้วยข้อจำกัดของสังคมสมัยใหม่ ทั้งในเชิงโครงสร้างความสลับซับซ้อนของสังคมและปริมาณคนในสังคมที่มากขึ้น ประชาชนทุกคนจึงไม่อาจสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองได้ทั้งหมด ทั้งยังเป็นการยากลำบากในทางปฏิบัติที่จะสร้างกลไกรองรับการแสดงส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรงของประชาชนทั้งหมดในสังคมได้อย่างรัดกุม จึงได้เกิดรูปแบบของประชาธิปไตยอีกประเภท หนึ่งคือ ประชาธิปไตยโดยการใช้อำนาจทางอ้อมของประชาชนผ่านผู้แทน (Representative Democracy) เพื่อใช้อำนาจทางการบริหารปกครองไม่ว่าจะผ่านระบบรัฐสภาหรือไม่ก็ตาม

ในบรรดากระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้น เป็นที่ยอมรับว่าการเลือกตั้ง (Election) เป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุดภายใต้รูปแบบอื่น หลากหลายของการให้ได้ว่าซึ่งผู้แทนของประชาชน การเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนแสดงออกซึ่งเจตจำนงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการส่วนบุคคลหรือคณะบุคคลเชิงกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายในการใช้อำนาจอันสอดคล้องกับความต้องการของตน เข้าไปปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมตลอดจนถึง

การตัดสินใจในนโยบาย สาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนเป็นองค์รวมและท้ายที่สุดคือ การสร้างความกินดีอยู่ดีแก่ตนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยการเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือ อันสำคัญและเป็นช่องทาง ให้ประชาชนสามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของเขาเอง พิจารณา ในทางทฤษฎี การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งใน กระบวนการทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ อันหนึ่งว่าในช่วงเวลาหนึ่ง คณะบุคคลใดจะได้ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ และประเทศจะเป็นไป ในแนวทางใดก็ด้วยความเห็นชอบหรือ ฉันทานุมัติของประชาชนส่วนใหญ่จากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะมีเหตุผลหรือปัจจัยที่น่าพึงรอมรับหรือเป็นไปโดยอาศัยความรู้สึกบางประการผ่านนโยบาย ของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

1. ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง (Election) เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยเพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาารมณ์ของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศ ในอันที่จะมอบความไว้วางใจในตัวแทนของปวงชนไปใช้อำนาจแทนตน การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยอันจะเห็นได้ เด่นชัดจากบทบัญญัติข้อ 21 (1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) สรุปใจความสำคัญได้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจ ของรัฐบาลผู้ปกครองเจตจำนงดังกล่าว ต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้ง คราวตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนน เสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากันและ กระทำเป็นการลับด้วยวิธีการอื่นใดที่จะรับประกันในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี” (กรมล ทองธรรมชาติ 2525 : 201)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของการเลือกตั้ง ไว้ว่า หมายถึง การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น

ความหมายของ “การเลือกตั้ง” นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ตัวอย่างเช่น

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2540 : 217) ให้ความหมายของการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการ ทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของ ประชาชนในการ ปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง (Demand) หรือสนับสนุน (Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง

วีระา ไชยสาร (2541 : 8 - 9) ให้ทัศนะว่า การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมือง ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) อันเป็นกลไก ที่แสดงออกซึ่ง เจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้อง หรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือการละเว้น

การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง หรือตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์นโยบายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตน ด้วยความหวังว่าผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้นจะนำอุดมการณ์ และนโยบายในการบริหารประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการเมืองปกครองของประชาชนนั่นเอง

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2534 : 716) ให้ความหมายการเลือกตั้งว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตนเอง โดยอิสระว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประเทศมีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครอง

วิสุทธิ โปธิแทน (2524 : 63) ที่ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่าการเลือกตั้งหมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลาย ๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน ความหมายเช่นนี้เห็นได้ว่าได้จำแนกประเภทของการเลือกตั้งไปและแบ่งปรัชญาแนวความคิดการเลือกตั้ง ไว้ในตัว

กรมล ทองธรรมชาติและคณะ (2531 : 1) ที่ว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นกิจกรรมทางการเมืองอันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงของตนในการปกครองประเทศผ่านการเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อเข้าไปกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมืองแทนตน รวมถึงการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชนด้วย

2. ประวัติความเป็นมาของการเลือกตั้ง

หากจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการเลือกตั้ง คงต้องย้อนไปถึงจุดเริ่มต้นของการเลือกตั้ง นั่นก็คือประวัติความเป็นมาของการปกครอง เนื่องจากทั้งการเลือกตั้งและการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยตรง กล่าวคือการเลือกตั้งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.1 ประวัติความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นได้มีผู้ให้คำนิยามหรือกล่าวถึงความหมายของคำนี้ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติศัพท์คำว่า

“ประชาธิปไตย” ใ้ว่าหมายถึงระบอบการปกครองที่ล้อมติปวงชนเป็นใหญ่หรือการถือเสียงข้างมาก เป็นใหญ่ซึ่งการปกครองระบอบในประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- (1) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน
- (2) หลักสิทธิเสรีภาพ
- (3) หลักความเสมอภาคพื้นฐาน
- (4) หลักภราดรภาพ และหลักการเคารพเหตุผล

การปกครองระบอบประชาธิปไตยริเริ่มขึ้นครั้งแรกในยุคนครรัฐกรีกโบราณ (Ancient Greek) ที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในฐานะต้นแบบแห่งประชาธิปไตย โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ เมื่อเกือบ 2,600 ปี โดยพลเมืองในนครต่าง ๆ จะมาประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมือง พลเมืองชายที่บรรลุนิติภาวะทุกคนมีสิทธิร่วมประชุมเพื่อออกกฎหมายและตัดสินข้อปัญหา ซึ่งเราเรียกรูปแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)” กล่าวคือ เป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในการปกครองและมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อบริหารประเทศได้โดยตรง

แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของสังคมสมัยใหม่ ทั้งในเชิงโครงสร้างของสังคมที่มีความสลับซับซ้อนและจำนวนคนในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการปกครองตนเองได้ทั้งหมด ทั้งยังเป็นการยากลำบากในทางปฏิบัติที่จะสร้างกลไกรองรับการแสดงส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนทั้งหมดในสังคมได้อย่างรัดกุม จึงได้เกิดรูปแบบของประชาธิปไตยอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือ ประชาธิปไตยโดยการใช้อำนาจทางอ้อมของประชาชนผ่านผู้แทน หรือเราเรียกรูปแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)” หรือ “ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy)” กล่าวคือ เป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน เพื่อทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของตนเอง ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นผลักดันให้เกิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ในอังกฤษช่วงต้น ค.ศ. 1200 โดยในอังกฤษมีการ “ปฏิวัติประชาธิปไตย” อย่างสำคัญอีก 2 ครั้ง ก่อนที่จะนำมาซึ่งการประกาศอิสรภาพของอเมริกาจากอังกฤษ เมื่อ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 และการ “ปฏิวัติประชาธิปไตย” ของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1789

สำหรับประเทศไทยเองก็มีแนวคิดที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศเช่นเดียวกัน โดยเริ่มอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พระองค์ทรงดำเนินนโยบายเพื่อเป็นการปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่น ปฏิรูประบบราชการปี พ.ศ. 2435 และที่สำคัญคือการเลิกทาส ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอันเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พระองค์ทรงจัดตั้งเมืองสมมติขึ้นมีชื่อว่า “ดุสิตธานี” เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ภายในบริเวณพระราชวังดุสิต เพื่อทดลองการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติในปี พ.ศ. 2468 พระองค์ทรงตั้งพระราชปณิธานที่จะวางรากฐานการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังปรากฏหลักฐานและเอกสาร

การเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนหลายครั้ง แต่ถูกยับยั้งจากที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภาว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร จนในที่สุดมีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจนถึงปัจจุบัน

2.2 ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) หรือประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่ประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่รวมถึงประเทศไทยเองได้นำมาใช้ในการปกครองประเทศ เมื่อก้าวถึงประชาธิปไตยแบบตัวแทนซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาใช้อำนาจอธิปไตยในการบริหารปกครองประเทศแทนตน คงต้องพิจารณาไปถึงกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยรูปแบบนี้

กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้นมีหลากหลายรูปแบบซึ่ง “การเลือกตั้ง” ถือว่าเป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงการแสดงเจตจำนงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของตน เพื่อเป็นตัวแทนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใดรวมถึงการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมการเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญและเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของพวกเขาเอง ดังนั้น การเลือกตั้งจึงถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

2.3 ประวัติการเลือกตั้งไทย

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนราษฎรมาแล้วทั้งสิ้น 27 ครั้ง และมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามาแล้วทั้งสิ้น 4 ครั้ง

3. ประเภทของการเลือกตั้ง

การจัดแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้นอาจใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลากหลายในการพิจารณาจัดแบ่งประเภท เช่น ที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง วิธีการคิดคะแนน เป็นต้น โดยหากเราใช้เกณฑ์ที่มาของการจัดการเลือกตั้งในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทจะสามารถแบ่งการเลือกตั้งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

3.1 การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) เป็นการเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสทางการเมืองของประเทศได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็นเครื่องชี้วัดว่าประชาชนจะยังคงสนับสนุนรัฐบาลเดิมอีกหรือไม่โดยการเลือกตั้งทั่วไปนั้นจะเกิดขึ้นใน 2 กรณี ได้แก่ กรณีแรกคือครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้ง และกรณีที่สองคือยุบสภาผู้แทนราษฎร

3.2 การเลือกตั้งซ่อม (By Election) เป็นการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทน ในกรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรนั้นขาดจากสมาชิกภาพ เช่น ตาย

ลาออก ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ก็จะมีการเลือกตั้งซ่อมเพื่อให้ได้ผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในตำแหน่งนั้น ๆ แทนบุคคลเดิม

3.3 การเลือกตั้งเพิ่ม เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนหลาย ๆ จังหวัดหรือหลายเขตเลือกตั้งในคราวเดียวกันแต่ไม่ใช่การเลือกตั้งทั้งประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2492

3.4 การเลือกตั้งซ้ำ (Re-election) คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่อีกครั้งหนึ่งในกรณีที่สภานิติบัญญัติหรือศาลยุติธรรม/ศาลรัฐธรรมนูญ อันรวมไปถึงองค์การที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งที่กฎหมายให้อำนาจไว้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะหรือผิดตัวบทกฎหมายและได้มีคำสั่งที่ขอให้เพิกถอนเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนตำแหน่งที่พ้นไป

อย่างไรก็ตาม หากใช้เกณฑ์ระดับการเลือกตั้งในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้น เราอาจแบ่งการเลือกตั้งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

3.4.1 การเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และสมาชิกวุฒิสภา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี

3.4.2 การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

สมาชิกสภาท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาเมืองพัทยา และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเมืองพัทยา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

4. ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (First Past the Post) และการเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) หรือระบบสัดส่วน (Proportional Representation)

4.1 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้าง (Majority System หรือ First Past the Post - FPTP)

การแบ่งเขตเลือกตั้ง แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

4.1.1 เขตเลือกตั้งแบบที่มีผู้แทนได้คนเดียว (Single Member Districts) หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว กล่าวคือ ในเขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ จะมีผู้แทนได้หนึ่งคน (แบ่งเขต) ผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ในกรณีที่มีผู้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน อาจใช้วิธีการจับสลากการถือคะแนนสูงสุด (Plurality หรือ Simple majority) เป็นเกณฑ์เช่นนี้ อาจทำให้ผู้ได้รับเลือกตั้งมีคะแนนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นลักษณะเสียงข้างมากแบบสัมพันธ์กับการที่ผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นเพียงผู้ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครเลือกตั้งคนอื่น ๆ เท่านั้น

การแบ่งเขตการเลือกตั้งที่เขตการเลือกตั้งหนึ่งจะมีตัวแทนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้งเพียงคนเดียว ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกตัวแทนได้เพียงคนเดียว

และทั้งประเทศจะมีตัวแทนของประชากรในแต่ละเขตการเลือกตั้ง เขตการเลือกตั้งละหนึ่งคนเท่านั้น การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหนึ่งคน จึงให้ความสำคัญกับสัดส่วนของประชาชนในหนึ่งเขต การเลือกตั้งที่จะต้องมีความเท่ากันหรือใกล้เคียงกันตามหลักความเสมอภาค (Equality) เพื่อให้ได้ตัวแทนที่มาจากจำนวนประชากรที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

รูปแบบนี้มีข้อดีคือ การที่เขตเลือกตั้งเล็กลงจะทำให้ผู้แทนกับประชาชนมีความใกล้ชิด และค่าใช้จ่ายในการหาเสียงน้อยลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียง (One Man One Vote) ที่ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกผู้แทนได้ 1 คน แต่ก็มีข้อเสียคือ การที่เขตเลือกตั้งเล็กลงก็จะทำให้การแข่งขันสูงขึ้น อาจนำมาซึ่งความรุนแรงหรือการซื้อสิทธิขายเสียงได้ง่าย เพราะมีผู้ได้รับเลือกเพียงคนเดียว การทุจริตก็ทำได้ง่ายขึ้น ประเทศที่ใช้ระบบเลือกตั้งแบบนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ เป็นต้น

4.1.2 เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (Multi-Member Districts) หรือการเลือกตั้งแบบรวมเขต หมายถึง เขตเลือกตั้งที่สามารถเลือกผู้แทนไปนั่งในสภานิติบัญญัติได้มากกว่าหนึ่งคนตามสัดส่วนจำนวนประชากรที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ทั้งนี้การเลือกตั้งแบบรวมเขต ใช้กันในประเทศยุโรปตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมักใช้ควบคู่กับระบบการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากธรรมดา กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งก็คือ ผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครอื่น ๆ โดยการเลือกตั้งแบบรวมเขต แบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ได้แก่

4.1.2.1 ระบบรวมเขตเรียงเบอร์ (Block vote หรือ BV systems) กล่าวคือ ในเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (รวมเขต) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่งสามารถเลือกผู้สมัครได้หลายคน (เรียงเบอร์) แต่ไม่เกินจำนวนของผู้แทนหรือที่นั่งที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น เช่น เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้ 3 คน ก็มีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้แทนได้ 3 คน และเลือกโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเลือกผู้สมัครจากกลุ่มเดียวหรือพรรคเดียวกัน ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตนั้นจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง การเลือกตั้งในระบบนี้ จะยึดถือเขตการปกครองขนาดใหญ่ที่สำคัญเป็นหลัก ได้แก่ รัฐ มลรัฐ จังหวัด เป็นต้น ผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตเลือกตั้งแบบนี้ จะเลือกตัวแทนในจำนวนที่ไม่เกินจำนวนที่ตัวแทนเขตนั้นพึงมี รูปแบบนี้มีข้อดีคือผู้ลงคะแนนอาจเลือกผู้สมัครได้จากหลาย ๆ พรรค ทำให้มีอิสระในการลงคะแนน และการแข่งขันไม่สูงนัก

สำหรับในกรณีของประเทศไทย ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ใช้ระบบรวมเขตเรียงเบอร์ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถูกนำไปปฏิบัติจริงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550

4.1.2.2 ระบบรวมเขตเบอร์เดียว (Single vote หรือ SV systems) ในเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (รวมเขต) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่งสามารถเลือกผู้สมัครได้คนเดียว (เบอร์เดียว) ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ทั้งนี้ มีการตั้งข้อสังเกตว่า เขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตนั้น มีแนวโน้มไปสู่การเกิดหรือมีลักษณะระบบสองพรรค (two party system) ในขณะที่การเลือกตั้งแบบรวมเขตจะก่อให้เกิดระบบหลายพรรค (multi-party system) แต่ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากในกระบวนการทางการเมืองมีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนกำหนดจำนวนพรรคการเมือง ในกรณีประเทศไทยภายใต้

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ใช้ระบบรวมเขตเบอร์เดียวในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ที่กำหนดให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้สมัครที่มีคะแนนสูงสุดได้เพียงจังหวัดละ 1 คน โดยไม่คำนึงถึงเกณฑ์ด้านจำนวนประชากรและขนาดพื้นที่ 8 ซึ่งถูกนำไปปฏิบัติจริงในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2551

4.2 ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party list system) หรือระบบเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation)

การเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ (Party-list proportional representation) เป็นรูปแบบของการเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน ที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเสียงจากประชาชนกับที่นั่งที่พรรคการเมืองจะได้รับในฐานะสมาชิกวุฒิสภา โดยทั่วไปอยู่ในรูปแบบของการเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครของพรรค ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบบัญชีรายชื่อ

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้นำระบบบัญชีรายชื่อแบบปิด (closed list) มาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อหรือแบบสัดส่วน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งระบบบัญชีรายชื่อแบบปิด ก็คือระบบที่ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกลงคะแนนให้ผู้สมัครจากบัญชีใดบัญชีหนึ่งของพรรคการเมืองเท่านั้น ซึ่งโดยทั่วไปถือเป็นเอกสิทธิ์ของพรรคการเมืองในการกำหนดลำดับผู้สมัครในบัญชีรายชื่อ และถ้าบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้รับเลือก ผู้สมัครทุกคนในบัญชีรายชื่อนั้นหรือพรรคนั้นก็ได้รับการเลือกตั้งตามสัดส่วนของคะแนนที่พรรคได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

4.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม (Mixed Electoral Systems) เป็นการใช้ระบบเลือกตั้งสองระบบพร้อมกันในการเลือกตั้งครั้งเดียวกันระบบเลือกตั้งแบบผสมสามารถใช้ระบบเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วนพร้อมกันกับระบบเสียงข้างมากธรรมดา หรือแบบเป็นสัดส่วนพร้อมกันกับระบบเสียงข้างมากเด็ดขาดก็ได้ บางประเทศให้มีผู้แทนทั้งสองประเภทในจำนวนเท่า ๆ กัน แต่มีบางประเทศกำหนดให้ผู้แทนประเภทหนึ่งมากกว่าอีกประเภทหนึ่ง โดยระบบการเลือกตั้งแบบผสมนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ระบบการเลือกตั้งแบบผสมการแบ่งเขตกับแบบเป็นสัดส่วน (Mixed Member Proportional หรือ MMP) และ (2) ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน (Paralleled Proportional) ซึ่งนับตั้งแต่ประเทศไทยมีการนำระบบการเลือกตั้งแบบผสมมาใช้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เลือกใช้ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน ซึ่งโดยหลักการแล้วระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน การจัดสรรที่นั่งของผู้สมัครในระบบเขตเลือกตั้งและระบบเป็นสัดส่วนจากบัญชีรายชื่อของพรรค จะเป็นอิสระจากกัน โดยจะไม่นำคะแนนจากระบบเลือกตั้งสองระบบมาคิดรวมกัน และไม่มีการชดเชยคะแนนเพื่อให้ที่นั่งที่พรรคไทยได้ตั้งนี้

การเลือกตั้งแบบผสมในประเทศไทย

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ประเทศไทยได้มีการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา กล่าวคือ ได้จำแนกการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต มีจำนวน 400 คน จาก 400 เขตเลือกตั้ง โดยกำหนดเขตเลือกตั้งให้ในหนึ่งจังหวัดมี 1 -17 เขต ยกเว้นกรุงเทพมหานคร มี 37 เขต ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครได้ 1 คน โดยผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นการเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority) แบบเขตเดียวเบอร์เดียว

(2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวน 100 คน โดยใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกได้ 1 พรรคการเมือง โดยบัญชีรายชื่อต้องได้คะแนนขั้นต่ำ ร้อยละ 5 ของคะแนนรวมทั้งประเทศ ซึ่งรูปแบบของบัญชีรายชื่อเป็นแบบปิด ถือเป็นการเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation) ต่อมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงลักษณะระบบการเลือกตั้งแบบผสมไว้ โดยกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน จาก 76 จังหวัด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยการแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น กระทำโดยการนำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 400 คน ไปหารจำนวนประชากรตามที่สำนักทะเบียนกลางประกาศเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยประชากรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน แล้วนำไปคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัดจะพึงมี โดยจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่า 3 คน ให้แบ่งเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งโดยแต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน กรณีแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ 3 คนไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 คน และ 1 คนตามลำดับ ซึ่งถือเป็นการเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority) แบบรวมเขตเรียงเบอร์

(2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน มีจำนวน 80 คน จาก 8 กลุ่มจังหวัด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำได้เพียงหนึ่งบัญชีรายชื่อเท่านั้น และการกำหนดเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยแบ่งบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองออกเป็นกลุ่มจังหวัด จำนวน 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กลุ่มละ 10 คน รวม 80 คน ทั้งนี้ เป็นการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อในระบบปิด

5. ความสำคัญของการเลือกตั้ง

เนื่องด้วยสังคมสมัยใหม่มีจำนวนคนและมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงไม่อาจจะปกครองได้ด้วยระบอบประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) จึงเกิดเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งจำเป็นต้องมีการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน โดยเป็นการมอบอำนาจให้บุคคลหรือคณะบุคคลไปทำหน้าที่ปกครอง จัดสรรผลประโยชน์และดูแลทุกข์สุขของประชาชน ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญต่อประชาชนในการแสดงเจตจำนง การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการไปทำหน้าที่ใช้สิทธิของตัวเองเลือกผู้แทนในระดับต่าง ๆ โดยเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าประโยชน์แก่

ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการโดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัคร ซึ่งการมอบอำนาจให้ใครก็ตามทำหน้าที่แทนเราจะต้องมอบด้วยความระมัดระวัง เพราะผลกระทบจากการใช้อำนาจนั้นจะส่งผลต่อตัวเราเอง และสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังมีความสำคัญต่อประชาธิปไตยเพราะทำหน้าที่สะท้อนหลักการที่เป็นหัวใจหลายประการของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

(1) หลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิกำหนดว่าใครควรจะเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมือง และมีสิทธิถอดถอนผู้ใช้อำนาจเหล่านั้นออกจากอำนาจเมื่อบริหารงานไม่เป็นที่น่าพอใจ

(2) หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมและการแข่งขันทางการเมือง ด้วยการเปิดให้มีการแข่งขันกันอย่างเปิดเผยและเสรีในการขึ้นสู่อำนาจรัฐ แทนที่จะเป็นการสืบทอดผ่านทางสายเลือด โดยการผูกขาดแต่งตั้งกันเองในหมู่ชนชั้นนำ หรือด้วยการใช้กำลังอำนาจเพื่อยึดครองอำนาจรัฐ

(3) หลักการเรื่องความเสมอภาคทางการเมืองผ่านหลักการหนึ่งคนหนึ่งเสียงสถาบัน และกระบวนการเลือกตั้งให้โอกาส ให้พื้นที่ และให้อำนาจกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ในกระบวนการเลือกตั้ง ทุกคนได้ใช้สิทธิทางการเมืองในฐานะพลเมืองอย่างเสมอหน้ากันเมื่อเข้าคูหาเลือกตั้ง ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน

แท้จริงแล้ว ประชาธิปไตยอาจจะไม่ได้ประกันความเท่าเทียมเสมอภาคทางเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม แต่ประชาธิปไตยกันไม่ให้ความแตกต่างในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสีผิว เชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ การศึกษา ชนชั้น มาเป็นเกณฑ์กำหนดชี้ขาดการใช้สิทธิทางการเมือง (ชาร์ลส์ ดีลลี อ้างถึงในประจักษ์ ก้องกีรติ, (ม.ป.ป.)11

6. หลักการในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งแต่ละครั้งจะต้องมีคุณสมบัติหรือหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งครั้งนั้น ๆ เป็นกลไกที่สะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ

(1) ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Free Election) หมายถึง ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนต้องสามารถใช้สิทธิของตนและตัดสินใจลงคะแนนได้อย่างอิสระ ปราศจากการบีบบังคับ ชูเชิญ หรือใช้อิทธิพลใด ๆ ต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังหรือการใช้สินจ้าง

(2) หลักการเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลา (Periodic Election) หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา สืบเนื่องมาจากการมีกฎหมายกำหนดอย่างชัดเจนในการดำรงตำแหน่งของผู้แทน เมื่อผู้แทนดำรงตำแหน่งครบวาระจะต้องมีการจัดการเลือกตั้งขึ้นตามกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน เช่น กำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยปกติทุก 4 ปี เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทน และมีโอกาสในการตัดสินใจเลือกตั้งครั้งต่อไป

(3) หลักการเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage) หมายถึง การเลือกตั้งที่เป็นการเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึง โดยไม่มีการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ

(4) หลักการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับ (Secret Voting) หมายถึง การลงคะแนนเสียงของผู้เลือกตั้งแต่ละคนต้องเป็นความลับ โดยบุคคลอื่นไม่อาจล่วงรู้ได้ว่าผู้เลือกตั้งได้

ลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใด เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ปราศจากอิทธิพลใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้เลือกตั้ง

(5) หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal Suffrage) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งใช้สิทธิได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าอยู่ในสถานะ อาชีพ เพศ หรือศาสนาใด ทุกคน มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่ากัน กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนจะมีคะแนนเสียงเพียงหนึ่งคะแนน (One Man, One Vote) และทุก ๆ คะแนนเสียงจะมีความสำคัญเท่าเทียมกันหรือทุก ๆ คะแนนเสียงจะถูกนับเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น

(6) หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งมีทางเลือก โดยในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลากหลาย เพื่อให้ผู้เลือกตั้งได้พิจารณาเลือกคนหรือพรรคเข้าไปทำหน้าที่แทนตนให้ดีที่สุด

7. วิธีการเลือกตั้ง (การใช้บัตรเลือกตั้ง) ประเทศไทยใช้การลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งในส่วนนี้จะได้อธิบายให้เห็นถึงกฎระเบียบต่าง ๆ และวิธีการการเลือกตั้งของการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบนี้

7.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

7.1 คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ดังนี้

7.1.1 มีสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

7.1.2 อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

7.1.3 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้กำหนดลักษณะบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ดังนี้

1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช
2. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
4. วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

7.2 คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไว้ดังนี้

7.2.1 มีสัญชาติไทยหรือมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

7.2.2 อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

7.2.3 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง

7.2.4 ผู้ที่ย้ายทะเบียนบ้านจากเขตเลือกตั้งหนึ่งไปยังเขตเลือกตั้งหนึ่งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกันไม่ถึง 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง สามารถไปลงคะแนนในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ยังได้กำหนดลักษณะบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
2. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
4. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
5. มีลักษณะอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นกำหนด

7.2 การเตรียมตัวก่อนไปเลือกตั้ง

ก่อนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการเตรียมพร้อมไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งดังนี้

7.2.1 ก่อนวันเลือกตั้ง 20 วัน ตรวจสอบรายชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ที่ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการเขต ที่ทำการ อบต. สำนักงานเทศบาล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเขตชุมชน

7.2.2 ก่อนวันเลือกตั้ง 15 วัน ตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งและที่เลือกตั้งจากหนังสือแจ้งเจ้าบ้าน

7.2.3 ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10 วัน หากพบว่าไม่มีชื่อตนเองหรือมีชื่อผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้แจ้งนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น โดยนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวอื่นใดที่ทางราชการออกให้มาแสดงด้วย

7.2.4 กรณีไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ทำหนังสือชี้แจงเหตุกรณที่ทำให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ได้ และให้ระบุเลขประจำตัวประชาชนและที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ก่อนหรือหลังวันเลือกตั้ง 7 วัน

7.2.5 ตรวจสอบและเตรียมหลักฐานในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน บัตรหรือหลักฐานที่ราชการหรือหน่วยงานของรัฐออกให้ มีรูปถ่ายและหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก เช่น บัตรประจำตัวข้าราชการ บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใบขับขี่ หนังสือเดินทาง เป็นต้น

7.3 ขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้

7.3.1 ตรวจสอบรายชื่อ ตรวจสอบรายชื่อและลำดับที่จากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประกาศไว้หน้าหน่วยเลือกตั้ง

7.3.2 ยื่นบัตรประชาชน ยื่นบัตรประชาชนและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อเป็นหลักฐานการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

7.3.3 รับบัตรเลือกตั้ง ลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วหัวแม่มือขวาบนต้นขั้วบัตรเลือกตั้ง พร้อมรับบัตร เพื่อเป็นหลักฐานการได้รับบัตรเลือกตั้ง

7.3.4 ทำเครื่องหมายกากบาท เข้าคูหาลงคะแนน ทำเครื่องหมายกากบาท X ลงในช่องทำเครื่องหมาย

7.3.4.1 บัตรเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขต เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.2 บัตรเลือกตั้ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ เลือกพรรคการเมืองเพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.3 บัตรเลือกตั้ง ส.ว. เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.4 บัตรเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.5 บัตรเลือกตั้ง ส.อบต. เลือกผู้สมัครได้เท่ากับจำนวนสมาชิกที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ กล่าวคือ อบต.ที่มีหมู่บ้านเดียว เลือก ส.อบต. ได้ 6 คน, อบต.ที่มี 2 หมู่บ้าน เลือก ส.อบต. ได้หมู่บ้านละ 3 คน และ อบต.ที่มีมากกว่า 2 หมู่บ้าน เลือก ส.อบต.ได้หมู่บ้านละ 2 คน

7.3.4.6 บัตรเลือกตั้ง ส.ท. เลือกผู้สมัครได้ 6 คน

7.3.4.7 บัตรเลือกตั้ง ส.อบจ. เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.8 บัตรเลือกตั้ง สมาชิกสภาเมืองพัทยา เลือกผู้สมัครได้ 6 คน

7.3.4.9 บัตรเลือกตั้ง ส.ก. เลือกผู้สมัครได้เพียงหมายเลขเดียว

7.3.4.10 หากไม่ประสงค์เลือกใครหรือพรรคการเมืองใด ให้ทำเครื่องหมายกากบาท X ในช่องไม่ลงคะแนน

7.3.5 หย่อนบัตรด้วยตนเอง เมื่อลงคะแนนเสร็จแล้วพับบัตรเลือกตั้งให้เรียบร้อยและหย่อนบัตรลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเอง

7.4 วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

สำหรับผู้ที่มิคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น แต่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร เช่น ไปทำงาน ไปศึกษาต่อหรือจะเดินทางไปต่างประเทศในช่วงที่ใกล้จะมีการเลือกตั้งและไม่สามารถกลับมาทันทใช้สิทธิเลือกตั้งภายในประเทศสามารถขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรได้ ตามวิธีการดังต่อไปนี้

7.4.1 การลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร สามารถขอลงทะเบียนด้วยตนเองได้ โดยเลือกวิธีใดก็ได้ ดังต่อไปนี้

7.4.1.1 กรณีที่พำนักอยู่ในต่างประเทศ สามารถลงทะเบียนได้ที่สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่

7.4.1.2 กรณีที่ยังอยู่ในประเทศไทย แต่จะเดินทางไปต่างประเทศ ในช่วงการเลือกตั้ง สามารถลงทะเบียนได้ที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น หรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัด (สนง.กต.จังหวัด)

7.4.2 การยื่นคำร้องลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรสามารถติดต่อขอรับแบบคำร้องขอใช้สิทธิจากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือ กต.จังหวัด หรือ ดาวน์โหลดแบบคำร้องจากเว็บไซต์ของสถานเอกอัครราชทูต/กรมการกงสุล ซึ่งการยื่นคำร้องขอใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องแนบเอกสารหรือสำเนาเอกสารหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

7.4.2.1 บัตรประจำตัวประชาชน หรือ

7.4.2.2 หนังสือเดินทาง หรือ สำเนาหนังสือเดินทาง หรือ

7.4.2.3 บัตรประจำตัวที่มีภาพถ่ายและเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ที่ออกให้โดยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรอิสระ

7.4.3 เมื่อกรอกข้อมูลในแบบคำร้องลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเสร็จแล้วให้จัดส่งไปยังสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือ กต. จังหวัด โดยการลงทะเบียนทางไปรษณีย์ หรือทางโทรสาร หรือทำหนังสือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทนเมื่อทำตาม 3 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นเสร็จแล้ว สามารถรับการประชาสัมพันธ์และการติดต่อจากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรได้

7.5 การเตรียมตัวเมื่อถึงวันเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

7.5.1 เตรียมหลักฐานที่ต้องใช้แสดงตนในการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

7.5.1.1 บัตรประจำตัวประชาชน หรือ

7.5.1.2 หนังสือเดินทาง หรือ สำเนาหนังสือเดินทาง หรือ

7.5.1.3 บัตรประจำตัวที่มีภาพถ่ายและเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ที่ออกให้โดยทางราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรอิสระ

7.5.2 ตรวจสอบวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรซึ่งเอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่จะเป็นผู้กำหนดวิธีการลงคะแนนซึ่งดำเนินการได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

7.5.2.1 การลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง (คูหาลงคะแนน) เป็นการลงคะแนนโดยกำหนดสถานที่เลือกตั้งซึ่งอาจเป็นที่สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือ สถานที่อื่นซึ่งเอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่เป็นผู้กำหนด โดยจะมีการตั้งคูหาและหีบบัตร

7.5.2.2 การลงคะแนนทางไปรษณีย์ เมื่อสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ กำหนดให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์ สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ จะจัดส่งบัตรเลือกตั้งและเอกสารคำแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งให้แก่ผู้มีสิทธิเพื่อทำการลงคะแนน และผู้มีสิทธิจะต้องส่งเอกสารคืนสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ภายในวันรับคืนที่กำหนดไว้

7.5.2.3 วิธีอื่น เอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่อาจจะกำหนดวิธีอื่น เช่น การจัดหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่หรือสัญจรไปรับการลงคะแนนเลือกตั้งตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงงาน หรือที่พักของแรงงานไทย วัดไทย หรือชุมชนที่มีคนไทยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

8. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Voting) หมายถึง การนำระบบหรือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับรูปแบบของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ และยังคงขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ด้วย ซึ่งมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

8.1 การลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง (Polling Place E-Voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเอง และถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนโดยใช้ระบบจอสัมผัสและตรวจนับด้วยเครื่องประมวลผลหรือรวมคะแนนทันทีภายหลังการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนแต่ละคน การลงคะแนนโดยใช้คอมพิวเตอร์และตรวจนับด้วยเครื่องรวมคะแนนจากเครือข่ายภายในหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น

8.2 การลงคะแนนนอกหน่วยเลือกตั้ง (Remote E-Voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงที่ใดก็ได้นอกหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การลงคะแนนด้วยโทรศัพท์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การลงคะแนนเลือกตั้งนอกหน่วยเลือกตั้งนั้นยังถูกวิพากษ์วิจารณ์และตั้งข้อสงสัยมากกว่าการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง นับตั้งแต่ปัญหาการตรวจสอบผู้ลงคะแนนที่แท้จริง (การพิสูจน์ยืนยันบุคคล) นอกจากนี้ความเที่ยงตรงของการลงคะแนนยังยากต่อการตรวจสอบ เนื่องจากถูกส่งผ่านไปตามระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเครือข่ายของการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่ยากต่อการตรวจสอบ

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการยอมรับ

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับ

Roger & Suhmaker (อ้างอิงจาก สุรินทร์ สิริประสาทกุล, 2541 : 8) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การยอมรับนวัตกรรม หมายถึง การตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่ เพราะนวัตกรรมนั้นเป็น วิธีทางที่ดีกว่าและมีประโยชน์กว่าการยอมรับนวัตกรรมของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่ได้สัมผัสนวัตกรรมถูกชักจูงให้ยอมรับนวัตกรรมตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ ปฏิบัติตามการตัดสินใจและยืนยันตามการปฏิบัตินั้นกระบวนการนี้อาจใช้เวลาช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญคือตัวบุคคลและลักษณะของนวัตกรรม

Foster (1973 : 146-147) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการยอมรับไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนได้เรียนรู้ผ่านการศึกษาค้นคว้าโดยขั้นตอนการรับรู้การยอมรับจะเกิดขึ้นได้หากมีการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้จะได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ทดลองปฏิบัติจนเมื่อเขาแน่ใจว่า สิ่งประดิษฐ์นั้น สามารถให้ประโยชน์อย่างแน่นอนเขาจึงกล้าลงทุนสร้างหรือซื้อสิ่งประดิษฐ์นั้น ดังนั้น

จึงสรุปได้ว่า การยอมรับเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในการรับเอาสิ่งใหม่มายึดถือปฏิบัติด้วยความเต็มใจโดยที่พฤติกรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการและมีระยะเวลา

Rogers (1971 อ้างอิงจาก จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2529 : 16) ได้ให้ความหมายหมายถึง กระบวนการยอมรับ (Adoption Process) ว่าเป็นกระบวนการทางจิตใจซึ่งบุคคลรู้สึกจากการได้ยิน ครั้งแรกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจนถึงการยอมรับและนำไปใช้กระบวนการยอมรับ นวัตกรรมนั้นนักวิชาการด้านสังคมต่างเห็นด้วยกันว่ากรยอมรับ นวัตกรรมเป็นผลมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นกระบวนการแม้ว่ารายละเอียดแตกต่างกันแต่ก็มาจากพื้นฐานเดียวกันของเอเวอร์เรต เอ็มโรเจอร์ (Rogers, 1995) ซึ่งมีแนวคิดกระบวนการ ยอมรับนวัตกรรมดังนี้

ขั้นตระหนักหรือขั้นตื่นตัว (Awareness Stage) เป็นขั้นที่บุคคลรู้ว่ามีความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือนวัตกรรมเกิดขึ้นแต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น

ขั้นสนใจ (Interest Stage) บุคคลเริ่มมีความสนใจในนวัตกรรมและพยายามแสวงหาข้อมูล หรือความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น

ขั้นประเมินผล (Evaluation Stage) บุคคลจะทำการประเมินผลในสมองของตน โดยลองนึก ว่าถ้ายอมรับนวัตกรรมนั้นมาใช้ปฏิบัติแล้วจะเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรืออนาคตหรือไม่จะให้ผลคุ้มค่ากับความเสี่ยงภัยหรือไม่

ขั้นทดลอง (Trial Stage) บุคคลระรำนวัตกรรมมาลองใช้หรือทดลองปฏิบัติ ในวงจำกัดก่อน เพื่อดูว่านวัตกรรมนั้นมีประโยชน์เข้ากับสถานการณ์ของตนหรือไม่

ขั้นยอมรับ (Adoption Stage) บุคคลยอมรับนวัตกรรมโดยนำนวัตกรรมมาใช้อย่างเต็ม ที่สม่ำเสมอ

2. ทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (UTAUT)

Venkatesh, Davis, and Morris (2003) ได้เสนอทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่าน มาเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology : UTAUT) ได้อธิบายถึงการยอมรับเทคโนโลยี และการใช้ เทคโนโลยีของผู้ใช้งาน โดยเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีด้านพฤติกรรมจำนวนทั้งสิ้น 8 ทฤษฎี คือ

2.1 ทฤษฎีที่ใช้สำหรับการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อและทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (Theory of Reasoned Action : TRA)

2.2 ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้งานเป็นตัววัดความสำเร็จของการพัฒนาการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model : TAM)

2.3 ทฤษฎีที่ใช้สำหรับการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับจิตวิทยา เพื่อใช้สนับสนุนแรงจูงใจที่ใช้อธิบายถึงการแสดงพฤติกรรม (Motivational Model : MM)

2.4 ทฤษฎีที่ศึกษาทางด้านพฤติกรรม ซึ่งได้ รับการพัฒนาและขยายมาจากทฤษฎี TRA (Theory of Planned Behavior : TPB)

2.5 ทฤษฎีที่ผสมผสานกันระหว่าง TAM กับ TPB เพื่อใช้สำหรับทดสอบการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยประสพการณ์การใช้ระบบ ว่ามีอิทธิพลต่อการปรับปรุงและการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือไม่

2.6 ทฤษฎีที่ใช้วัดการใช้งานจริงในเทคโนโลยีและใช้ทำนายเกี่ยวกับการยอมรับและการใช้ เทคโนโลยีของแต่ละบุคคล (Model of PC Utilization: MPCU)

2.7 ทฤษฎีพื้นฐานทางสังคมที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับ ความหลากหลายของปัจจัยที่ใช้ อธิบายถึง นวัตกรรมและใช้เป็นเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมในองค์กร (Innovation Diffusion Theory: IDT) หรือ Diffusion of Innovations: DOI

2.8 ทฤษฎีด้านพฤติกรรมมนุษย์ ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ มนุษย์นั้นเกิดจากอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล และคุณสมบัติด้านพฤติกรรมส่วนตัว (Social Cognitive Theory: SCT)

Venkatesh et al. (2003) ได้ศึกษาบริษัทและองค์กร 4 แห่งที่กำลัง ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ใหม่ โดยเป็นองค์กรที่มีความแตกต่างทางเทคโนโลยี ลักษณะองค์กรประเภท อุตสาหกรรมหน้าที่ องค์กรและลักษณะการใช้งาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานระบบ จำนวนทั้งสิ้น 654 ราย ทดสอบหาความเชื่อมั่นและความตรงด้วยวิธีทางสถิติ Cronbachs Alpha ได้ค่าเท่ากับ 0.70 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ Partial Least Squares (PLS)

ผลจากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากตารางข้างต้น พบว่ามี 4 ปัจจัยหลักที่มี อิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานระบบ (Behavioral Intention) และการใช้งาน ระบบ (Use Behavior) คือ

1. ความคาดหวังต่อการปฏิบัติงาน (Performance Expectancy) คือ ระดับ ความ เชื่อของบุคคลว่าการใช้ระบบจะทำให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานประกอบด้วยปัจจัยที่ได้ จากการพัฒนาและรวมทฤษฎีต่าง ๆ 5 ปัจจัย ดังนี้

1.1 Perceived Usefulness คือ ระดับความเชื่อด้านประโยชน์ของผู้ใช้ว่า การใช้ระบบจะช่วยเพิ่มให้ผลของการปฏิบัติงานดีขึ้น (TAM Model)

1.2 Extrinsic Motivation คือ ผู้ที่สามารถใช้ระบบ ในการปฏิบัติงานได้ จะนำไปสู่ผลงานที่มีค่า และทำให้ได้รับในสิ่งที่ดีกว่าผู้อื่น เช่น มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานได้รับการขึ้นเงินเดือน หรือได้รับการเลื่อนตำแหน่ง (MM Model)

1.3 Job-fit คือ ความสามารถของระบบจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลได้ (MPCU Model)

1.4 Relative Advantage คือ ระดับของการใช้ระบบที่ทำให้เข้าใจว่า เป็นสิ่งที่ดีกว่าสิ่งที่ผ่านมา (IDT Model)

1.5 Outcome Expectations คือ ความคาดหวังถึงผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรม ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นความคาดหวังจากการปฏิบัติงานและความคาดหวังส่วนบุคคล (SCT Model)

2. ความคาดหวังด้านความพยายามของผู้ใช้งานระบบ (Effort Expectancy) คือ ระดับความง่ายในการมีส่วนร่วมในการใช้ระบบ ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

2.1 Perceived Ease of Use คือ ระดับความเชื่อของบุคคลว่า การใช้ ระบบ เทคโนโลยีไม่ต้องใช้ความพยายามสูงในการใช้งานมากนัก (TAM Model)

2.2 Complexity คือ ระดับของการเข้าใจถึงความยากที่จะเข้าใจและการใช้ระบบ (MPCU Model)

2.3 Ease of Use คือ ระดับของการใช้ระบบที่ทำให้เข้าใจว่ายากต่อการใช้งาน (IDT Model)

3. อิทธิพลจากสังคม (Social Influence) คือ ระดับการเข้าใจของแต่ละบุคคลถึงความสำคัญ ที่จะเชื่อว่าควรใช้ระบบใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน ได้กำหนดปัจจัยทางพฤติกรรม 3 ปัจจัย ดังนี้

3.1 Subjective Norm คือ ความเข้าใจของบุคคลกับพฤติกรรม การแสดงออกของผู้ มีอิทธิพลที่มีต่อตนเอง (TRA Model)

3.2 Social Factors คือ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมและ ข้อตกลงระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในสถานการณ์สังคมนั้น ๆ (MPCU Model)

3.3 Image คือ ระดับของการใช้นวัตกรรม (ระบบ) ที่ทำให้เข้าใจว่าช่วยเพิ่ม ภาพลักษณ์หรือสถานะภาพทางสังคม (IDT Model)

4. สภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกในระบบ (Facilitating Condition) ของบุคคลว่า องค์กรและสิ่งอำนวยความสะดวก/อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ มีส่วนช่วยสนับสนุน ต่อการใช้ระบบ ประกอบด้วย 3 ปัจจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้

4.1 Perceived Behavioral Control คือ ความเข้าใจถึงการรับรู้อำนาจ ในการควบคุมระบบทั้งภายในและภายนอก (ภายใน คือผู้ใช้ระบบ เช่น ความรู้ความสามารถของ ผู้ใช้ระบบ และภายนอก คือสิ่งอำนวยความสะดวกจากองค์กร เช่น คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ ด้าน IT) (TPB Model)

4.2 Facilitating Conditions คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ด้าน สภาพแวดล้อมเพื่อสร้างความ ง่ายในการปฏิบัติงานรวมถึงการจัดเตรียมระบบการสนับสนุน ด้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ (MPCU Model)

4.3 Compatibility คือ ระดับของการเข้าใจระบบงานว่า มีความถูกต้อง เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นการปรับปรุงที่มีศักยภาพ (IDT Model)

นอกจากนี้ พบ 3 ปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะ ใช้งานระบบ คือ

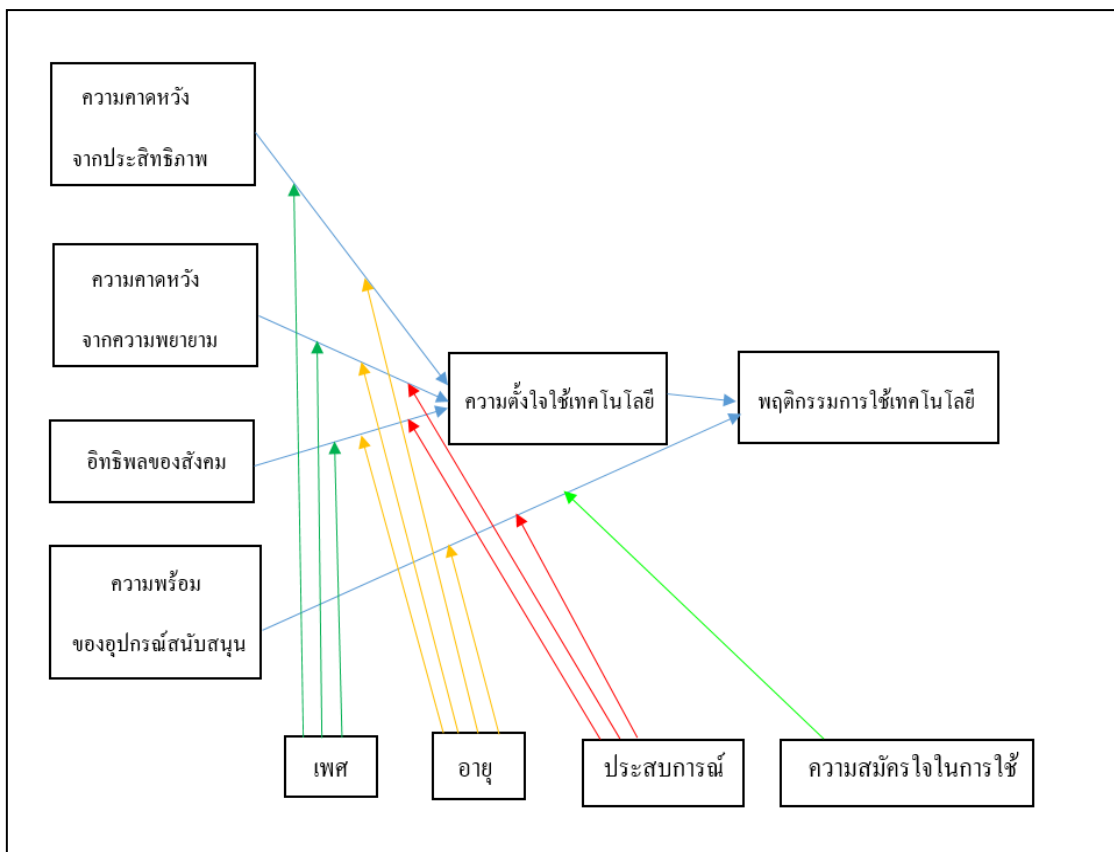
1. ทศนคติต่อการใช้งานระบบ (Attitude toward the Technology) คือ ปฏิกริยา ตอบสนองของผู้ใช้ที่มีต่อการใช้ระบบ ประกอบด้วยโครงสร้างที่ใช้ในการพัฒนา คือ 1) Attitude toward behavior คือ ทศนคติที่มีต่อพฤติกรรม (TRA Model) 2) Intrinsic motivation คือ การจูงใจจากภายใน (MM Model) 3) Affect toward use คือ ผลกระทบจากการใช้งาน MPCU Model) และ 4) Affect คือ ผลที่เกิดขึ้น (SCT Model)

2. ความเชื่อมั่นของผู้ใช้งานระบบ (Self-Efficacy) คือ การพิจารณาถึง ความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการใช้เทคโนโลยีเพื่อความสำเร็จของงาน โดยมีโครงสร้าง ที่ได้รับการพัฒนามา จาก SCT Model

3. ความกังวลใจของผู้ใช้งานระบบ (Anxiety) คือ การพิจารณาถึงอารมณ์ความรู้สึกของ ผู้ใช้งานระบบที่ตอบสนองเมื่อมีการใช้งาน มีโครงสร้างที่ได้รับการพัฒนามาจาก SCT Model เช่นเดียวกับ Self-Efficacy

นอกจากนั้นยังพบว่า พฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานระบบ (Behavioral Intention Of Use the System) มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้ระบบ (Use Behavior) ซึ่งพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานระบบได้รับการพัฒนามาจากทฤษฎี TAM (Davis, 1989) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า คือ แผนสำหรับการใช้งาน และพฤติกรรมการใช้ระบบ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า “การใช้งานจริง (Actual Use)” นั้น หมายถึง การวัดการกระทำหรือการปฏิบัติของรายละเอียดการใช้งานระบบงานวิจัยที่ผ่านมาของ Venkatesh et al. (2003) พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางด้านทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานระบบนั้น ส่วนใหญ่จะพบอยู่ใน TRA Model, TPB Model และ MM Model และปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้งานระบบจะพบอยู่ใน MPCU Model, C-TAM-TPB Model และ SCT Model และจากผลการวิจัยทั้งหมด Venkatesh et al. (2003) ได้สรุปเป็นแบบจำลอง (Model) ดังนี้

แผนภาพที่ 2 - 1 แสดงแบบจำลองการผนวกทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี The Unified Theory of Acceptance and Use of Technology Model

ที่มา : Venkatesh et al., 2003

Performance Expectancy (PE) เป็นระดับที่บุคคลมีความเชื่อว่าการใช้ระบบ จะช่วยให้ บรรลุผลประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การรับรู้ประโยชน์ (TAM, การรวมกัน ระหว่าง TAM – TPB) แรงจูงใจภายนอก (MM) ปริมาณของงาน (MPCU) ประโยชน์ที่ได้รับ เติบโตเปรียบเทียบ (DOI) และการคาดหวังผล (SCT) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสร้างอยู่ภายในความแข็งแกร่ง ของแบบจำลอง แต่ละแบบบนความตั้งใจและจุดสำคัญ เป็นการวัดทั้งความสมัครใจและการบังคับ จาก การทบทวน วรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อการคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของความตั้งใจ เติบโตพฤติกรรม ซึ่งเป็นสมมุติฐานที่จะตรวจสอบตามเพศและอายุ

Effort Expectancy (EE) เป็นระดับของความสะดวกเกี่ยวกับการใช้ระบบ โครงสร้างแบบจำลองอื่นที่เป็นแนวทางเดียวกัน คือ การรับรู้ประโยชน์ (TAM) และความซับซ้อน (DOI และ MPCU) โดยเกี่ยวข้องกับสมัครใจและบังคับ ตามวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวัง ในความตั้งใจเติบโตพฤติกรรม เป็นสมมุติฐานที่จะตรวจสอบตาม เพศ อายุ และประสบการณ์

Social Influence (SI) เป็นระดับที่บุคคลอื่นเห็นว่ามีผลสำคัญและเขาควร จะใช้ระบบใหม่นี้ ซึ่งคล้ายกับโครงสร้างที่แสดงในการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (TRA, TAM, TPB/DTPB) และการรวมกันระหว่าง TAM - TPB), ปัจจัยทางสังคม (MPCU) และภาพลักษณ์ (DOI) เติบโตเปรียบเทียบกัน

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

1. หลักประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างคุณภาพและปริมาณของปัจจัย นำเข้า คุณภาพและปริมาณของปัจจัยส่งออกจากการผลิต (Gordon et al., 1990 : 14 อ้างถึงใน พลอย สืบวิเศษ, 2558) กล่าวอีกนัยหนึ่งประสิทธิภาพ ก็คือ อัตราส่วนที่สะท้อนให้เห็นการ เติบโตเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยต่อค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยนั้น (Campbell, 1977: 36 อ้างถึงใน พลอย สืบวิเศษ, 2558)

หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ การบริหารงานตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดี ให้สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการ ที่เหมาะสมให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลาให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานตามภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการ ของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม โดยทั่วไปแล้ว การจะพิจารณาว่าการดำเนินการใด ๆ มีประสิทธิภาพหรือไม่นั้นมักพิจารณาในสองมิติ ได้แก่ (1) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุน การเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร กล่าวคือ การดำเนินการใด ๆ ที่ใช้ต้นทุนการเงินหรือต้นทุน ทางทรัพยากร (ปัจจัยนำเข้า - Inputs) ผ่านกระบวนการ (Process) ในปริมาณน้อยที่สุด เพื่อให้ได้ ผลผลิต (ปัจจัยนำออก - Outputs) มากที่สุด ถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพใน ทางกลับกัน การดำเนินการใด ๆ ที่ใช้ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากรเข้าสู่กระบวนการผลิต ในปริมาณเท่ากันหรือมากกว่า แต่กลับได้ผลผลิตในปริมาณน้อยกว่าก็จะถือว่าเป็นการดำเนินการที่ ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพที่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ และ (2) การพิจารณาประสิทธิภาพ ในแง่ต้นทุนทางเวลา กล่าวคือ การดำเนินการใด ๆ ผ่านกระบวนการผลิตโดยใช้ระยะเวลาสั้นที่สุด

เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนหนึ่ง ถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน การดำเนินการใด ๆ ผ่านกระบวนการผลิตโดยใช้ระยะเวลาสั้นกว่าโดยเปรียบเทียบ แต่กลับได้ผลผลิตในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับก็จะถือว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพที่น้อยกว่านั่นเอง กล่าวโดยสรุปก็คือประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างต้นทุนทางการผลิตสินค้าและบริการ (ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางเวลา) ต่อหนึ่งหน่วยที่ผลิตได้ที่มีมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmark) ทั้งนี้ สามารถแสดงสูตรการคำนวณหาประสิทธิภาพได้ดังนี้

$$E = \frac{O}{I}$$

โดยที่ E = ประสิทธิภาพ (Efficiency)

O = ผลผลิต/ปัจจัยนำออก (Outputs)

= ต้นทุน/ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

ทั้งนี้ เมื่อก้าวถึงหลักประสิทธิภาพแล้ว ก็เสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงหลักการบริหารที่คู่กันกับหลักประสิทธิภาพ นั่นก็คือ “หลักประสิทธิผล” ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

2. หลักประสิทธิผล

ประสิทธิผล คือ ระดับที่องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (Daft, 2004 : 22 อ้างถึงในพลอย สืบวิเศษ, 2558)

โดยทั่วไปแล้ว หลักประสิทธิภาพที่กล่าวถึงไปข้างต้นมักจะถูกพิจารณาควบคู่ไปกับหลักประสิทธิผล ซึ่งหลักประสิทธิผล (Effectiveness) ก็คือ ผลการปฏิบัติงานที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การจะพิจารณาว่าผลของการดำเนินการใด ๆ มีประสิทธิผลหรือไม่นั้น มักพิจารณาโดยการเปรียบเทียบค่าผลลัพธ์ของงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยวัดใน 2 ด้าน คือ (1) วัดผลผลิตที่ทำออกมาว่าถึงเป้าหมายหรือไม่ และ (2) วัดความสามารถขององค์การว่าช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกคนให้ดีขึ้น และช่วยตอบสนองความต้องการหรือไม่

โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และหลักประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

สุบิน ต้นเขวง (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความมั่นคงปลอดภัย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์ โดยได้ทำการศึกษาถึงปัญหาของระบบการลงคะแนนเลือกตั้งระบบเก่า และออกแบบโมเดลต้นแบบระบบ E-Voting System ขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาระบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่มีความปลอดภัย โดยประยุกต์นำจุดเด่นทั้งระบบเดิมและระบบ E-voting System มาผนวกเข้าด้วยกัน แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ (E-voting System) ให้มีความมั่นคงปลอดภัยเป็นสำคัญ โดยพยายามออกแบบให้คล้ายพฤติกรรมดั้งเดิมของ

ระบบการเลือกตั้งของไทย เพื่อให้ใช้งานง่าย และใช้ได้กับทุกระดับชนชั้นและลดปัญหาการโกง การเลือกตั้ง ด้วยการตรวจสอบตัวตนของบุคคลก่อนเลือกตั้งโดยใช้ลายนิ้วมือและเลขบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งระบบนี้มีความปลอดภัยในระดับหนึ่งเนื่องการใช้เทคโนโลยีการเข้ารหัส (Cryptography) อีกทั้งยังลดค่าใช้จ่าย จำนวนกระดาษ และความผิดพลาดของการเลือกตั้งระบบเดิมโดยในงานวิจัยได้นำเสนอความรู้พื้นฐานของการเลือกตั้งโดย E-Voting System ขั้นตอนและปัญหาของระบบ การเลือกตั้งแบบเก่า, แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ E-Voting System, เปรียบเทียบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วย E-Voting System พร้อมทั้งยังรวบรวมข้อดีของระบบการเลือกตั้งด้วย E-Voting System เอาไว้อีกด้วย

นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้สรุปถึงข้อดีของระบบการเลือกตั้งด้วย E-Voting System ไว้หลายประการ ดังนี้

1. เพิ่มจำนวนผู้ใช้สิทธิมากขึ้นเนื่องจากไม่จำเป็นต้องเดินทางกลับต่างจังหวัด สามารถใช้สิทธิได้ทุกที่
2. ลดค่าใช้จ่าย ลดจำนวนเจ้าหน้าที่ในการที่มาคุมการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่นับคะแนน ลดงบประมาณในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง รวมไปถึงลดขั้นตอนและเวลาที่ใช้ในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง
3. ลดความผิดพลาดที่เกิดจากการเลือกตั้ง เช่น การนับคะแนนของเจ้าหน้าที่ผิด, บัตรหาย, หรือกาเครื่องหมายผิดตำแหน่งทำให้เกิดบัตรเสีย
4. ลดการทุจริตในการเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งมีความโปร่งใส เนื่องจากมีความปลอดภัยสูงกว่าระบบเก่า อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบการลงคะแนนหลังการเลือกตั้งได้เช่นเดียวกับการเก็บบัตรเลือกตั้งไว้ กรณีมีปัญหา
5. ลดเวลาที่ใช้ในการนับคะแนนและการรวมผลคะแนนเลือกตั้ง
6. ลดขั้นตอนและเวลาในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ก่อนการเลือกตั้ง ทั้งยังช่วยให้การบริหารจัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ และหลักฐานหลังการเลือกตั้งดีขึ้น และใช้พื้นที่ในการจัดเก็บน้อยลง รวมไปถึงลดปริมาณและสถานที่ในการจัดเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งลง

กล่าวโดยสรุป E-Voting System นี้จะเข้ามาช่วยแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของระบบการเลือกตั้งแบบเก่า เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการลงคะแนนเลือกตั้งให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นิพนธ์ พิมพ์พิช และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ระบบต้นแบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ก็เป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์อีกเช่นเดียวกัน โดยได้ทำการพัฒนาระบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย โดยรวมคุณสมบัติเด่นและพยายามแก้ไขจุดบกพร่องของระบบแบบเก่าและแบบอิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อให้การนับคะแนนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สะดวก และปลอดภัย

ระบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สายที่พัฒนาขึ้นมาขนส่งผ่านข้อมูลแบบออนไลน์ผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ GSM ที่มีการเข้ารหัสที่มีความปลอดภัยสูง พร้อมทั้งยังได้พัฒนาให้ระบบสามารถทำงานแบบออฟไลน์ได้ด้วยซึ่งจะทำให้เสถียรภาพและการทำงานของระบบโดยรวมดียิ่งขึ้น ซึ่งโครงสร้างของระบบเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ หน่วยนับคะแนนและ

หน่วยลงคะแนน โดยตัวเครื่องหน่วยนับคะแนนนั้นสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและราคาไม่แพง ขณะที่ตัวเครื่องหน่วยลงคะแนนพัฒนาโดยใช้ embedded PC ซึ่งใช้พลังงานต่ำและสามารถใช้ระบบไฟฟ้าสำรองจากแบตเตอรี่ได้ อีกทั้งยังใช้การลงคะแนนผ่านหน้าจอแบบสัมผัสเพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้งานให้แก่ผู้ลงคะแนน

งานวิจัยระบุว่าจากการทดสอบใช้งานจริงพบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นนั้นมีจุดเด่นหลายประการ ดังนี้

1. มีความยืดหยุ่นในการใช้งานมาก เนื่องจากสามารถเลือกรูปแบบของบัตรเลือกตั้งและจำนวนบัตรเลือกตั้งที่จะใช้ในการเลือกตั้งครั้งนั้นได้จากตัวเครื่องนับคะแนน โดยไม่ต้องตั้งค่าที่ตัวเครื่องลงคะแนนซึ่งมีเป็นจำนวนมาก

2. มีความปลอดภัยเพียงพอ เนื่องจากตัวเครื่องลงคะแนนที่จะต้องถูกส่งออกไปยังหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่สามารถที่จะเชื่อมต่อกับอุปกรณ์สื่อสารอื่น ๆ เพิ่มเติมหากไม่ทำการเปิดฝาเครื่องและซอฟต์แวร์ที่ตัวเครื่องจะไม่สามารถรับรู้ข้อมูลที่จะใช้ในการเลือกตั้งที่หน่วยนั้นได้ เนื่องจากค่าเหล่านี้ตัวเครื่องรวมคะแนนจะเป็นผู้ส่งไปให้เท่านั้น ในส่วนของการส่งข้อมูลการรายงานผลการลงคะแนนนั้นเนื่องจากการส่งผ่านระบบไร้สายผ่าน SMS และยังทำการเข้ารหัสข้อมูลอีกครั้งหนึ่งจึงเป็นความปลอดภัยเพียงพอที่จะป้องกันการโจมตีระบบ

3. น่าจะสามารถนำไปใช้ได้กับการเลือกตั้งทั่วประเทศ เนื่องจากมีเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ครอบคลุมประชากรแทบทั้งหมด และระบบนี้ยังสามารถใช้แหล่งพลังงานจากแบตเตอรี่ ทำให้สามารถทำงานได้โดยปราศจากไฟฟ้ากระแสสลับ

4. มีความน่าเชื่อถือในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลเกือบ 100% เนื่องจากเมื่อเลือกหมายเลขใดก็ตามเครื่องจะบันทึกหมายเลขนั้น รวมถึงมีการรายงานผลออนไลน์อย่างถูกต้องแม่นยำสามารถทราบผลได้อย่างรวดเร็ว แก้ปัญหาความผิดพลาดและความล่าช้าในการนับคะแนน

5. ในอนาคตหากมีการเชื่อมต่อกับเครื่องอ่านบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องอ่านลายนิ้วมือ จะทำให้สามารถยืนยันตัวบุคคลและการใช้สิทธิในการเลือกตั้งของบุคคลนั้น ๆ ได้ และยังสามารถทำให้การเลือกตั้งพัฒนาไปถึงขั้นที่สามารถลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เขตเลือกตั้งของบุคคลนั้นได้ โดยไม่ต้องเปิดให้มีการลงทะเบียนและใช้สิทธิล่วงหน้า ซึ่งเป็นการลดขั้นตอนและงบประมาณในส่วนนี้ลงไป

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่เข้าร่วมทดสอบมีความพึงพอใจกับความสะดวกในการใช้งานระบบนี้ค่อนข้างมาก และถึงแม้ว่าผู้ทดสอบส่วนใหญ่จะยอมรับว่าการออกแบบระบบ นั้นมีความน่าเชื่อถือ แต่จากข้อเสนอแนะที่ได้รับก็ยังเป็นห่วงเรื่องความน่าเชื่อถือของระบบเพราะระบบทำงานแบบอัตโนมัติมากเกินไป ในทางกลับกัน คณะผู้วิจัยกลับมองว่าการลดขั้นตอนที่มนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบให้น้อยเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มความปลอดภัยของระบบมากขึ้นเท่านั้น

สมบูรณ์ บุญญาภิรมย์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาจากมุมมองทางด้านกฎหมาย โดยได้ทำการศึกษาถึงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง และศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีการนำเครื่อง

อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้ง รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเลือกตั้งในประเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางในการตรากฎหมาย หรือแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญต่อไปในงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวถึงปัญหาหรือข้อจำกัดทางกฎหมายในการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานะของการนำเอาระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยงานวิจัยชิ้นนี้วิเคราะห์ถึงปัญหาของทางเลือกเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่การลงคะแนนเลือกตั้งแบบกำกับที่ใช้ระบบจอสัมผัสจนถึงการลงคะแนนเลือกตั้งทางไกลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (เครื่องมือลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์, เครื่องปลายทางของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, เครือข่ายตู้เอทีเอ็ม, เครื่องคอมพิวเตอร์บุคคล, โทรศัพท์ (แบบติดตั้งและแบบเคลื่อนที่), โทรศัพท์ดิจิทัล) โดยวิเคราะห์ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ อันได้แก่ (1) สถานที่ตั้ง (2) การพิสูจน์ยืนยันหรือการรับรองบุคคล (3) การต่อประสาน (4) ท่อร้อยสาย และ (5) การรวบรวมและประมวลผล

จากผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่าทุกเทคโนโลยีต่างก็มีปัญหาที่ต้องได้รับการจัดการยกตัวอย่างเช่น ปัญหาของการนำเครื่องคอมพิวเตอร์บุคคลมาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง เนื่องจากมีความเสี่ยงจากการถูกไวรัสโจมตี หรือปัญหาของการนำโทรศัพท์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งมีปัญหาเรื่องความปลอดภัยเนื่องจากมีความเสี่ยงที่อาจจะถูกดักฟัง เป็นต้น โดยจากผลการศึกษาพบว่าในระยะสั้นนั้น เทคโนโลยีที่เป็นไปได้มากที่สุด คือเครื่องมือลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยเลือกตั้ง ส่วนในระยะยาว พบว่าโทรศัพท์ดิจิทัลเชิงโต้ตอบและอินเทอร์เน็ตอาจเป็นช่องทางที่เหมาะสมในการดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์อย่างไรก็ดี ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการรองรับสถานะทางกฎหมายของการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นการทำให้การเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์มีความน่าเชื่อถือและมีผลบังคับในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการเลือกตั้งแบบเดิมที่เคยปฏิบัติอยู่

สุนิดา วีระนนท์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการเลือกตั้ง” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาจากมุมมองทางรัฐศาสตร์ โดยได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด 380 คน ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการบริหารจัดการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหน่วยงานที่สังกัด และเขตเลือกตั้งของจังหวัด ไม่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงปัจจัยในเรื่องประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของเครื่องลงคะแนนในด้านความเร็ว ความถูกต้อง น้ำหนักเบา และ

การลดความผิดพลาดในการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง แต่มีความเหมาะสมกับการใช้งานภายในประเทศมีความคิดเห็นเพียงระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือ แม้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะมีประสิทธิภาพในการทำงานเพียงใด แต่หากประชาชนในประเทศไม่รู้หนังสือท้องถิ่นบางพื้นที่ยังทุรกันดารอยู่ การลงคะแนนโดยเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็อาจจะยังมีความผิดพลาดอยู่ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงควรประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการทำงานของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์

บทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์: ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย” (จูไร ท้าววงษ์, 2550, 16-31 ; 35-37) โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการใช้เครื่องลงคะแนนแทนวิธีการใช้บัตรเลือกตั้งแบบในปัจจุบัน” ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ร่วมมือกับ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ในการนำองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) มาใช้ในการจัดสร้างเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องลงคะแนนและเครื่องรวมคะแนนทั้งนี้ โดยอาศัยประสบการณ์จากประเทศต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนาโดยวิศวกรชาวไทยเพื่อให้มีความเหมาะสมกับระบบการเลือกตั้งของประเทศไทย โดยมุ่งศึกษารูปแบบของการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ รวมจำนวน 12 ประเทศ ได้แก่ (1) อินเดีย (2) บราซิล (3) เบลเยียม (4) ออสเตรเลีย (5) ฝรั่งเศส (6) ญี่ปุ่น (7) สหรัฐอเมริกา (8) ไอร์แลนด์ (9) เอสโตเนีย (10) สวิตเซอร์แลนด์ (11) แคนาดา และ (12) สหราชอาณาจักรพร้อมทั้งนำประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้มาเป็นข้อพิจารณาและการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทย โดยขอหยิบยกมาเพียงบางประเทศในบทความนี้ เช่น

1. ประเทศเอสโตเนีย

นอกจากการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่ผู้ลงคะแนนต้องไปทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเองแล้ว (Polling Place E-Voting) ยังมีการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อีกรูปแบบหนึ่ง ก็คือ การลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Remote E-voting) ซึ่งผู้ลงคะแนนสามารถลงคะแนนเสียงผ่านเครือข่ายการสื่อสารโดยเฉพาะเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งประเทศเอสโตเนียก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างของประเทศที่ได้นำรูปแบบการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์นี้มาใช้

ประเทศเอสโตเนียใช้การลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตร่วมกับการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งประเทศเอสโตเนียได้ร่างกฎหมายรองรับการลงคะแนนทางไกล แบบอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นในปี ค.ศ. 2002 และในปี ค.ศ. 2003 คณะกรรมการการเลือกตั้ง (The National Electoral Committee) ได้มอบหมายให้ Estonian Company Cybernetica Ltd. พัฒนาระบบโปรแกรมสำหรับการลงคะแนน จนกระทั่งระบบโปรแกรมสำหรับการลงคะแนนดังกล่าวถูกพัฒนาออกมาในปี ค.ศ. 2004 และในปีเดียวกันนี้เอง ระบบการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตถูกนำมาทดลองใช้ใน a consultative referendum ในเมือง Tallhinn และถูกนำมาใช้ในการเลือกตั้ง local government council ในปี ค.ศ. 2005

ประเทศเอสโตเนียได้จัดการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ก่อนวันเลือกตั้งจริง 4 - 6 วัน ระหว่างเวลา 8.00 - 24.00 น. โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องแสดงตนด้วย digital signature ผ่านบัตรประชาชนเพื่อขอลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะพิเศษของประเทศเอสโตเนียที่ทำให้การจัดการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นไปได้อย่างรวดเร็วกว่าประเทศอื่น ๆ ก็คือ การใช้บัตรประชาชนที่เป็นบัตรฝังไมโครชิพ เมื่อทำการแสดงตนและได้รับการตรวจสอบแล้วว่าเป็นผู้มีสิทธิจริง ผู้มีสิทธิจะสามารถเข้าสู่หน้าจอของการลงคะแนนเพื่อลงคะแนนและยืนยันการลงคะแนน และเมื่อยืนยันการลงคะแนนแล้ว ข้อมูลการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนจะถูกส่งไปยังเซิร์ฟเวอร์ของการเลือกตั้ง

เมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลาการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้วรายชื่อของผู้ที่ลงคะแนนเสียงผ่านระบบทางไกลทั้งหมดจะถูกจัดส่งไปตามเขตเลือกตั้งแต่ละหน่วยก่อนวันเลือกตั้งจริง เพื่อเก็บไว้ตรวจสอบในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งจริงอีกครั้ง ภายหลังจากการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้ว ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนของตนหรือต้องการกลับไปใช้การลงคะแนนในรูปแบบเก่า หน่วยเลือกตั้งก็สามารถทำได้ โดยที่คะแนนที่ได้จากการลงคะแนนแบบทางไกลของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นนั้นจะถูกยกเลิกและลบออกไป เพื่อไม่ให้เกิดการนับซ้ำ

2. ประเทศอินเดีย

การลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศอินเดียเป็นการลงคะแนนหน่วยเลือกตั้ง (Polling Place E-Voting) โดยใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า EVM (Electronic Voting Machine) ซึ่งถูกผลิตและพัฒนาขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1989-1990 โดย Bharat Electronics Ltd., Bangalore และ Electronic Corporation of India Ltd., Hyderabad ซึ่งถูกนำมาใช้ในการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 2000 ด้วยความต้องการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเลือกตั้งเพื่อลดปัญหาของการจัดการเลือกตั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง) เนื่องจากรายจ่ายในการจัดการเลือกตั้งในการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ความไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายบัตรและหีบบัตร รวมถึงปัญหาที่เกิดจากบัตรเสีย ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เครื่องลงคะแนน และเครื่องรวมคะแนน โดยเครื่องลงคะแนนและเครื่องรวมคะแนนของแต่ละหน่วยเลือกตั้งจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันภายในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง เพื่อให้เครื่องรวมคะแนนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนเมื่อมีการลงคะแนนแต่ละครั้ง และสามารถประมวลผลได้ทันทีภายหลังการสิ้นสุดการเลือกตั้ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการลงคะแนนโดยใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยขจัดการทุจริตการเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ ภายในประเทศอินเดีย เช่น การจู่โจมหน่วยเลือกตั้งโดยกลุ่มติดอาวุธที่ข่มขู่เจ้าหน้าที่ในหน่วย หรือการลักลอบขโมยหีบบัตรเลือกตั้งขณะขนส่งไปสู่ศูนย์เลือกตั้ง เป็นต้น แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงในความโปร่งใสของการใช้เครื่องลงคะแนน เนื่องจากมีความวิตกกังวลเรื่องของการความปลอดภัยของซอฟต์แวร์ที่ถูกนำมาใช้ แม้ว่าบริษัทผู้ผลิตเครื่องลงคะแนนจะออกมาแถลงถึงความมั่นใจในความโปร่งใสและปลอดภัยในการใช้ซอฟต์แวร์ในเครื่องลงคะแนนแล้วก็ตาม

3. ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์กันทั่วไปมาร่วม 15 ปี แต่ยังไม่มีการให้ลงคะแนนออนไลน์ แม้ว่าประชาชนผู้ใช้สิทธิร้องเรียนว่าเครื่องไม่ทำงานบ้าง มีปัญหาทางเทคนิคในการลงคะแนนบ้าง หรือเครื่องรวนจนทำให้คะแนนไปลงให้กับผู้สมัครที่ผู้ใช้สิทธิไม่ได้เลือก เนื่องจากยังไม่มั่นใจถึงความปลอดภัยและเกรงว่าอาจจะมีการเจาะระบบการเลือกตั้ง ประธานาธิบดีปี 2016 มีประชาชนที่เข้าแถวรอลงคะแนนนานนับหลายชั่วโมง เพราะเครื่องขัดข้อง เปลี่ยนใจไม่ใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งมีปัญหาคารลงคะแนนดังกล่าวรอบเพราะหน้าจอทัชสกรีนรองรับไม่ดีพอ ปัจจุบันยังมีเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ใช้ในสหรัฐฯ ราว 35,000 เครื่อง และยังคงเกรงว่าจะเกิดปัญหาเพราะไม่ได้มีเครื่อง VVPAT ใช้งานร่วมกัน

เจอเล็กซ์ ฮัลเตอร์แมน ผู้เชี่ยวชาญด้านความปลอดภัยไซเบอร์แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ให้ความเห็นว่า การเลือกตั้งออนไลน์ยังมีความเสี่ยง โดยจากการเดินทางไปเอสโตเนีย เพื่อตรวจสอบความปลอดภัยของระบบ ก็พบว่ามีความเสี่ยงต่ออันตรายหลายจุด ส่วนเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของสหรัฐฯ เองก็เชื่อว่ามีความปลอดภัย เพราะเขาและทีมงานเคยเจาะเข้าระบบได้ อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐานการเลือกตั้งที่แม้จะเป็นระบบคอมพิวเตอร์ทั้งหมดก็ยังเสี่ยงต่อการถูกโจมตีหรือระบบล่มได้

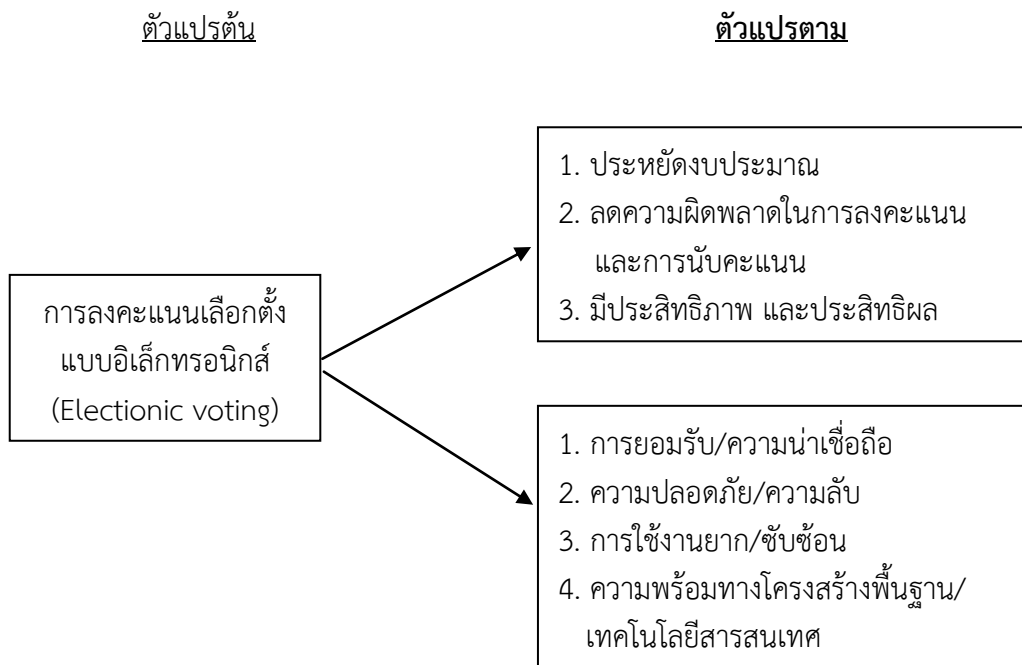
ฮัลเตอร์แมนแนะนำว่า เพื่อความปลอดภัยและความถูกต้อง ให้ใช้การบันทึกด้วยกระดาษเสริมเข้าไปด้วย และควรใช้กับทุกการเลือกตั้งอเมริกันชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำกว่าประเทศประชาธิปไตยอื่นในฝั่งตะวันตก โดยการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี 2016 มีผู้ลงคะแนน 60% ของผู้มีสิทธิออกเสียง แม้จะเพิ่มขึ้นจาก 36% ในการเลือกตั้งกลางสมัยปี 2014 มีการเสนอให้พัฒนาระบบการลงคะแนนออนไลน์เพื่อดึงประชาชนให้ออกมาใช้สิทธิมากขึ้น เพราะทำให้การเลือกตั้งสะดวกสบายมากขึ้น และผลสำรวจเยาวชนสหรัฐฯ วัย 18-34 ปีพบว่า 49% มีความเป็นไปได้สูงขึ้นไปจะใช้สิทธิหากมีการลงคะแนนออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ในบางรัฐของสหรัฐฯ อนุญาตให้คนบางกลุ่มลงคะแนนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยผู้ที่ส่งการลงคะแนนผ่านอิเล็กทรอนิกส์ทั้ง แฟกซ์ อีเมล หรือเว็บพอร์ทัลได้ ต้องเป็นไปตามที่ Uniformed and Overseas Citizens Absentee Voting Act (UOCAVA) กำหนด ซึ่งเป็นการลงคะแนนโดยที่ไม่ต้องไปที่หน่วยเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดี สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถเดินทางไปสถานที่เลือกตั้ง เช่น อาศัยอยู่ต่างประเทศ หรือเป็นทหารที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศ ปัจจุบันมี 4 รัฐที่อนุญาตให้ส่งคะแนนผ่านเว็บพอร์ทัลได้ คือ แอริโซนา โคโลราโด มิสซูรี และนอร์ทดาโกตา แต่มิสซูรีอนุญาตให้เฉพาะทหารที่ประจำการในดินแดนที่ติดเคียงด ก่อนหน้านี้มีรัฐอลาบามาและอลาสกา ที่เปิดให้ลงคะแนนผ่านเว็บพอร์ทัลแต่ได้ยุติไป

เวสต์เวอร์จิเนียเป็นรัฐเดียวที่ให้ใช้โทรศัพท์มือถือลงคะแนนผ่านแอปพลิเคชันได้ในปี 2018 ด้วยเทคโนโลยีบล็อกเชน แต่จำกัดเฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติตาม UOCAVA อีก 19 รัฐและวอชิงตัน ดี.ซี. อนุญาตให้ลงคะแนนผ่านอีเมลหรือแฟกซ์ได้ ได้แก่ เดลาแวร์, ดี.ซี., ฮาวาย, โอไฮโอ, อินเดียนา, ไอโอวา, แคนซัส, เมน, แมสซาชูเซตส์, มิสซิสซิปปี, มอนทานา, เนแบรสกา, เนวาดา, นิวเจอร์ซีย์, นิวเม็กซิโก, นอร์ทแคโรไลนา, โอเรกอน, เซาท์แคโรไลนา ยูทาห์ และวอชิงตัน

สำหรับรัฐที่อนุญาตให้ส่งคะแนนผ่านแฟกซ์มี 7 รัฐได้แก่ อลาสกา, แคลิฟอร์เนีย, ฟลอริดา ลุยเซียน่า, โอคลาโฮมา, โรดไอแลนด์, เท็กซัส รัฐที่ไม่อนุญาตให้ส่งคะแนนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แต่จำกัดเฉพาะส่งไปรษณีย์เท่านั้นมี 19 รัฐ คือ อلابามา, อาร์คันซอ, คอนเนตทิคัต, จอร์เจีย, อิลลินอยส์, เคนทักกี, แมริแลนด์, มิชิแกน, มินนิโซตา, นิวแฮมป์เชียร์, นิวยอร์ก, โอไฮโอ, เพนซิลเวเนีย เซาท์ดาโกตา, เทนเนสซี, เวอร์มอนต์, เวอร์จิเนีย, วิสคอนซิน และไวโอมิง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 4

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ปรากฏผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคของกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน รูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบหย่อนบัตรเลือกตั้งและระบบอิเล็กทรอนิกส์ อันจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

รูปแบบการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

จากการสอบถามเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) เกี่ยวกับจุดเด่น-จุดด้อย ของการใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งคืออะไร ปรากฏผลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

1. จุดเด่นของรูปแบบการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

1.1 การใช้บัตรเลือกตั้งเป็นรูปแบบที่ง่าย เหมาะสมกับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทยมากที่สุด เนื่องจากการเลือกตั้งในประเทศไทยได้ใช้แบบบัตรเลือกตั้งมานาน ตั้งแต่เริ่มแรกการเลือกตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2475 มาจนกระทั่งปัจจุบัน ประชาชนมีความคุ้นเคยกับรูปแบบนี้มากกว่า

1.2 เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง รวมถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกตั้งได้โดยไม่ต้องศึกษาหรือทำความเข้าใจกฎหมายระเบียบ และวิธีปฏิบัติในการเลือกตั้งมากมายแม้ว่ารูปแบบบัตรเลือกตั้งและวิธีการจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่หากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ กล่าวคือ การเลือกตั้งโดยนำระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือระบบดิจิทัลมาใช้ นั้น เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง รวมถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎหมายระเบียบและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ให้เกิดความเข้าใจอย่างแพร่หลาย ผลที่ตามมาคือต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากเพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์

1.3 งบประมาณที่ใช้ในการลงทุนสำหรับการจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) ในระยะสั้นอาจเป็นการใช้งบประมาณในการลงทุนที่ไม่มาก หากเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายงบประมาณในการลงทุนเพื่อเปลี่ยนรูปแบบการเลือกตั้งจากเดิมมาเป็นรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูง

2. ปัญหาของรูปแบบการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

เนื่องจากรูปแบบการเลือกตั้งปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซับซ้อนทำให้การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอาจมีช่องโหว่หรือข้อบกพร่องที่จะนำไปสู่ความผิดพลาด

และอาจเกิดปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งได้ โดยปัญหาของรูปแบบการเลือกตั้งในปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ในการลงคะแนนเลือกตั้งมีบัตรเสียจำนวนมากเนื่องจากการใช้บัตรเลือกตั้งเป็นรูปแบบที่ไม่ได้มีความยืดหยุ่นมากนัก หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ตัดสินใจกาบัตรเลือกตั้งเพื่อลงคะแนนเลือกตั้งแล้วแต่เกิดเปลี่ยนใจหรือกาผิดช่องและต้องการจะแก้ไขนั้นไม่สามารถกระทำหรือเปลี่ยนแปลงได้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องกาบาทในรูปแบบที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น หากกาบัตรเลือกตั้งผิดรูปแบบตามที่กำหนดอาจมีผลทำให้บัตรเลือกตั้งนั้นถูกพิจารณาให้เป็นบัตรเสียได้

2.2 รูปแบบบัตรเลือกตั้งมีขนาดเล็ก ข้อมูลมาก ประชาชนกาผิดพลาด บัตรเลือกตั้งของแต่ละเขตเลือกตั้งไม่เหมือนกัน ประชาชนเกิดความสับสน กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจ่ายบัตรผิดประเภท

2.3 การรวมคะแนนเลือกตั้งมีความล่าช้าเนื่องจากการลงคะแนนแบบใช้บัตรเลือกตั้งต้องอาศัยกำลังคนหรือที่เรียกว่ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในการนับคะแนนหรือชานคะแนนจากบัตรเลือกตั้งทีละหนึ่งใบ จึงใช้เวลาในการนับคะแนนเลือกตั้งยาวนานกว่าจะทราบผลคะแนนเลือกตั้ง

2.4 การลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งยังไม่ได้รับการยอมรับในเรื่องของความโปร่งใสทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากการลงคะแนนเลือกตั้งโดยการใช้บัตรเลือกตั้งมีจุดอ่อนและปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาการทุจริต อีกทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะนำระบบการเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ซึ่งได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสมากกว่าระบบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้ง

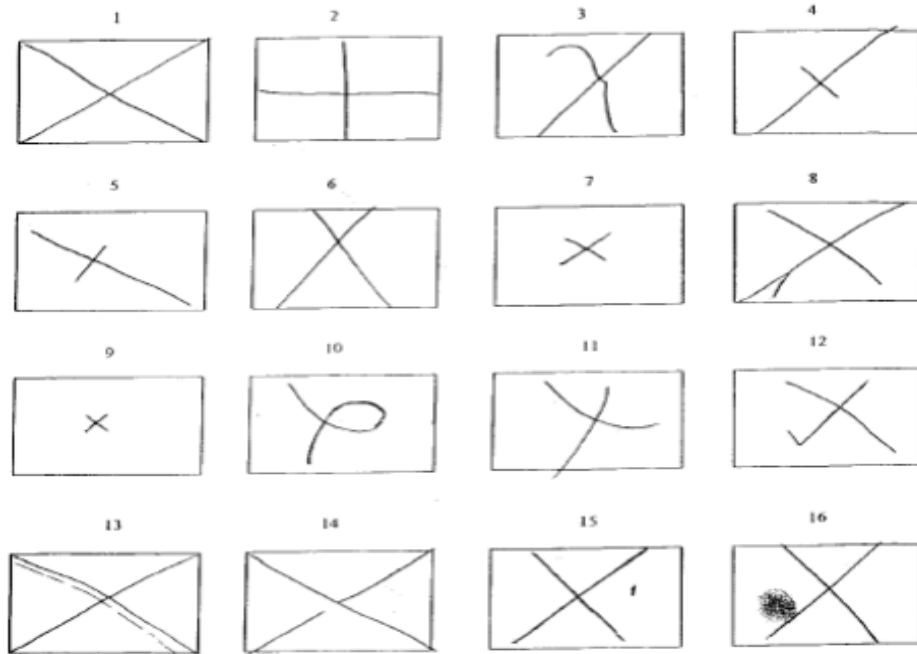
2.5 การจัดการเลือกรูปแบบปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) แต่ละครั้งจะใช้งบประมาณในการลงทุนน้อยกว่า ซึ่งการลงทุนเพื่อเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่จากรูปแบบการใช้บัตรเลือกตั้งเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นหากพิจารณาด้านงบประมาณในระยะยาว การลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้งอาจถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งนั้นมีค่าใช้จ่ายในกระบวนการในกระบวนการต่าง ๆ มากมาย เช่น ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรคือ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง (กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย) ค่าใช้จ่ายในการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง รวมถึงค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ทำลายบัตรเลือกตั้ง และค่าสถานที่เก็บบัตรเลือกตั้ง

2.6 การพิมพ์บัตรเลือกตั้งแต่ละครั้งนอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณแล้วยังเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เนื่องจากต้องใช้กระดาษมาเป็นวัสดุในการผลิตเป็นจำนวนมากมายมหาศาล เช่น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ต้องพิมพ์บัตรเลือกตั้งประมาณกว่าร้อยล้านฉบับตามจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด แม้ในความเป็นจริงจะมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดก็ตาม

2.7 การวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการนับคะแนนทำให้เสียเวลาเนื่องจากบัตรเลือกตั้งที่ใช้สำหรับลงคะแนนนั้นจะเว้นช่องไว้เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ทำเครื่องหมายกาบาทลงในช่องว่างนั้น แต่การทำเครื่องหมายกาบาทของแต่ละคนอาจมีลักษณะแตกต่างกันไปยิ่งไปกว่านั้นผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนอาจเขียนเครื่องหมายอื่นนอกเหนือไปจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ซึ่งการเขียนเครื่องหมายอื่นนอกเหนือไปจากที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดอาจมีผลทำให้บัตรเลือกตั้งนั้นถูกพิจารณาให้เป็นบัตรเสียได้ (ดังแผนภาพแสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรดีและบัตรเสีย) ด้วยเหตุนี้ กรรมการนับคะแนนจึงอาจต้องใช้เวลาในการวินิจฉัยบัตรดีและบัตรเสีย

แผนภาพที่ 4 - 1 ตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยบัตรดี

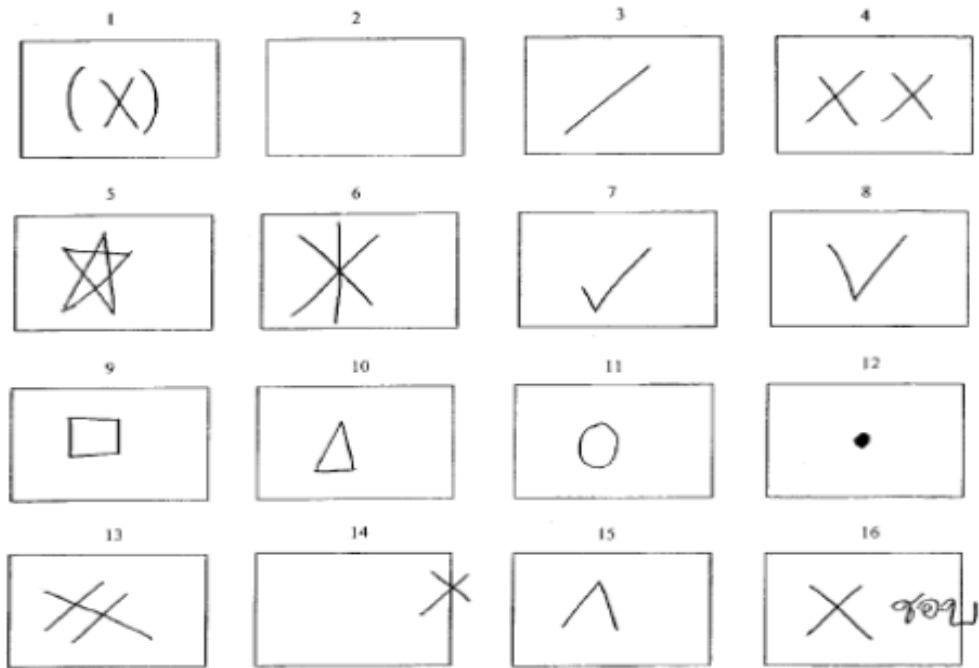

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. ตัวอย่างบัตรรูปที่ 1-12 เป็นตัวอย่างบัตรดีตามแนวทางที่ไว้ข้อต้น
2. ตัวอย่างบัตรรูปที่ 13-16 เป็นตัวอย่างบัตรดีเพิ่มเติม
 - 2.1 ตัวอย่างบัตรรูปที่ 13 เป็นกรณีผู้มีสิทธิเลือกคั่นจนทำเครื่องหมายกากบาทแต่เส้นปากกาขีดไม่ติดหรือหมึกออกไม่สม่ำเสมอ ทำให้เส้นไม่ชัด จึงขีดเส้นซ้ำเพื่อทำให้เครื่องหมายกากบาทชัดเจน
 - 2.2 ตัวอย่างบัตรรูปที่ 14 เป็นกรณีผู้มีสิทธิเลือกคั่นจนทำเครื่องหมายกากบาทแต่เส้นปากกาขรุขระหรือไม่ชัดเจน ทำให้ไม่เห็นจุดตัด โดยยังปรากฏร่องรอยชัดเจนที่เครื่องหมายกากบาท
 - 2.3 ตัวอย่างบัตรรูปที่ 15 และ 16 เป็นกรณีบัตรเลือกตั้งละรอยหมึกหรือปากกา โดยผู้มีสิทธิเลือกคั่นไม่ได้มีเจตนาจะทำรอยหมึกหรือรอยปากกาดังกล่าวให้เป็นเครื่องหมายเป็นที่ยอมรับ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

แผนภาพที่ 4 - 2 ตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยบัตรเสีย

หมายเหตุ

1. ให้คณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้งนำตัวอย่างลักษณะเครื่องหมายที่เป็นบัตรดี และบัตรเสียขีดไว้ ณ บริเวณที่นับคะแนนให้ประชาชนเห็น โดยชัดเจน
2. ตัวอย่างลักษณะเครื่องหมายกากบาทที่เป็นบัตรดี และบัตรเสีย เป็นแนวทางที่ใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยบัตรเลือกตั้งเพื่อนับเป็นคะแนนของคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยบัตรเลือกตั้งเป็นของคณะกรรมการนับคะแนน โดยเฉพาะที่จะคือวินิจฉัยให้ออกต้องตามข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป โดยอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย ระเบียบหรือประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการทำเครื่องหมายกากบาทของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นสำคัญ
3. ห้ามเขียนข้อความหรือเครื่องหมายอื่นใดลงในบัตรเลือกตั้ง มิฉะนั้นจะเป็นบัตรเสีย
4. การกำหนดตัวอย่างบัตรดีและบัตรเสียดังกล่าว ไม่กระทบต่อการวินิจฉัยบัตรเลือกตั้งที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

2.8 เกิดปัญหาโต้แย้งหรือเรื่องร้องคัดค้านของผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่เห็นด้วยกับการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง เนื่องจากการลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบการใช้บัตรเลือกตั้งต้องอาศัยกำลังคนในการนับและชานคะแนน ซึ่งถือเป็นการใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ซึ่งในหลาย ๆ ครั้ง ก่อให้เกิดความไม่โปร่งใสและเกิดปัญหาข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตามมา

2.9 ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งในเขตเลือกตั้ง และนอกเขตเลือกตั้ง รวมไปถึงการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร กล่าวคือ ปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้ง เช่น ประชาชนสับสนเกี่ยวกับเวลาลงคะแนนและการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ระเบียบกำหนดมีการหาเสียงบริเวณสถานที่

จัดการเลือกตั้งในวันเลือกตั้งล่วงหน้า และมีการจำหน่ายจ่ายแจกสุราในวันเลือกตั้งล่วงหน้า การกรอกแบบฟอร์มขอให้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้งทำให้เสียเวลาและมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากโดยไม่สามารถคาดการณ์ได้ เป็นต้น สำหรับปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง เช่น การประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นในห้วงเวลาจำกัด ทำให้ประชาชนไม่ทราบและเกิดความสับสน การลงทะเบียนมีข้อจำกัดมากเกินไปทำให้ผู้มีความจำเป็นไม่สามารถลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งได้ จึงไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมีเป็นจำนวนมากทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลาพัก เอกสารแบบคำขอส่งมาล่าช้าทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานไม่ทัน ระยะเวลาการจัดการเลือกตั้งกระชั้นชิดเกินไปทำให้ผู้มาแจ้งสิทธิลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าไม่ทัน และประชาชนไม่เข้าใจขั้นตอนการขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัดและกรณีผู้เคยแจ้งลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัดมีหมายเหตุตลอดไป หรือกรณีผู้ที่มีรายชื่อลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร/นอกเขตจังหวัด และมีหมายเหตุในแบบ ส.ส. 11 เป็นต้น ในส่วนของปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรที่สำคัญก็คือ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของสถานทูตมีจำกัด ทำให้ต้องเร่งรัดจัดการเลือกตั้ง รวมถึงปัญหาการจัดส่งบัตรเลือกตั้งที่เกิดความล่าช้า

2.10 ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวันลงคะแนนเลือกตั้ง

2.10.1 การปฏิบัติเมื่อถึงเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง (เวลา 17.00 นาฬิกา) ขณะปิดการลงคะแนนยังมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหลืออยู่ในสถานที่จัดการเลือกตั้งแต่ยังมีได้แสดงตนเพื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนทำให้ไม่ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งการปฏิบัติไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.10.2 การให้ใช้บัตรแสดงตนได้หลายประเภททำให้เกิดความสับสน

2.10.3 การให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเขียนหมายเลขในบัตรลำดับที่ทำให้เกิดความสับสน เข้าใจว่าเป็นบัตรคิว และบางครั้งที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งหลาย ๆ คนพร้อมกันทำให้เสียเวลารอนาน

2.10.4 การลงชื่อในแบบ ส.ส.11 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนเขียน/เซ็นชื่อตัวใหญ่/เอียงทำให้เข้าไปในส่วนของผู้อื่นและผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนเขียนช้า และในบัญชีไม่มีเส้นบรรทัดและกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบางคนเขียนหนังสือช้า ทำให้เสียเวลาในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2.10.5 ตามระเบียบแล้ว กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องมาส่งหีบบัตรเลือกตั้งอย่างน้อย 5 คน ทำให้เกิดปัญหาในการรับส่งในบางพื้นที่ เช่น ในพื้นที่เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่ห่างไกลที่เดินทางลำบาก

2.10.6 การตรวจสอบรายชื่อและลำดับที่ในแบบ ส.ส. 11 บริเวณบอร์ดประกาศหน้าหน่วยเลือกตั้งในกรณีที่มีผู้มาใช้สิทธิเป็นจำนวนมากจะทำให้การตรวจสอบรายชื่อและลำดับที่ทำได้ล่าช้า

2.10.7 มีประชาชนบางส่วนไม่ทราบสถานที่จัดการเลือกตั้งและหน่วยเลือกตั้ง

2.10.8 ปัญหาผู้มีสิทธิเลือกตั้งสับสนเกี่ยวกับระยะเวลาของคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง ในขณะที่การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมารณที่ประชาชนขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด ซึ่งประชาชนผู้ที่

ทำงานหรืออาศัยอยู่คนละจังหวัดกับทะเบียนบ้านหรือผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านปัจจุบันไม่ถึง 90 วัน สามารถไปลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางของจังหวัด ที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ได้แต่ไม่ทราบว่าจะต้องลงทะเบียนต้องยื่นคำขอลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นใหม่ ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วันจึงจะมีสิทธิ

2.10.9 การอ่านชื่อและที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งดั่ง ๆ บางครั้งอ่าน บางครั้งไม่อ่านทำให้ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.10.10 กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่งมาส่วนมากจะมากอยจับผิดเจ้าหน้าที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

2.10.11 การฉีกบัตรเลือกตั้งตามรอยปรุ เกิดปัญหารอยปรุไม่ค้อยทะลุทำให้ฉีกบัตรเลือกตั้งได้ยาก

2.10.12 ปัญหาการให้ความสะดวกแก่คนชรา คนพิการ ในเรื่องบัตรเลือกตั้งทั้ง 2 ชนิด ที่ช่องไม่ตรงกันการใช้บัตรทาบอาจเกิดความผิดพลาดได้

2.10.13 หน่วยเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิน 500 คน/หน่วย ไม่สามารถจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ครบ

2.10.14 กรณีที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งขอลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อาจจะไปมีชื่ออยู่ในแบบ ส.ส. 31 ได้

2.10.15 อาสาสมัครจากองค์การเอกชนบางแห่งไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการทุจริตที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนการนับคะแนนเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาและการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาได้สรุปถึงช่องทางที่ทำให้เกิดการกระทำทุจริตไว้อย่างละเอียดในรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง “การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา” ดังนี้

(1) อาจมีการทุจริตขณะลงคะแนนเสียง ณ หน่วยเลือกตั้งกล่าวคือ อาจมีการลงชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแทนผู้ที่ไม่มาลงคะแนน แล้วนำบัตรเลือกตั้งที่ทำการกากบาทแล้วไปหย่อนลงในหีบบัตรเลือกตั้ง

(2) อาจมีการทุจริตระหว่างเดินทางจากหน่วยเลือกตั้งถึงสถานที่นับคะแนน

(2.1) ส่งหีบบัตรล่าช้า

(2.2) อาจมีการเปลี่ยนบัตรเลือกตั้งขณะเดินทางเคลื่อนย้ายหีบ

บัตรเลือกตั้ง จากหน่วยเลือกตั้งไปยังสถานที่นับคะแนน

(3) อาจมีการทุจริต ณ สถานที่นับคะแนนเลือกตั้งซึ่งอาจเกิดทุจริตได้ตั้งแต่ขั้นตอนการนับจำนวนบัตรเลือกตั้ง การรวมบัตรเลือกตั้ง การนับบัตรเลือกตั้งเป็นคะแนน ไปจนถึงขั้นตอนการรวมคะแนนเลือกตั้ง

(3.1) ไม่ตรวจความเรียบร้อยขณะทำการตรวจรับหีบบัตร เช่น ไม่ตรวจความเรียบร้อยของหีบบัตรว่าถูกเปิดมาก่อนหรือไม่ไม่นับจำนวนบัตรที่เหลือและต้นขั้วบัตรที่เหลือ

(3.2) อาจมีการนำบัตรเลือกตั้งปลอมหรือบัตรเลือกตั้งที่เตรียมไว้มาเปลี่ยนใส่แทน

(3.3) มีการกากบาทบัตรดีให้เป็นบัตรเสีย

(3.4) ส่งบัตรเลือกตั้งที่นับคะแนนแล้วให้ไปทำการนับซ้ำ

(3.5) วินิจฉัย อ่าน ขานบัตร หรือรอกคะแนนผิดจากความจริง

ทั้งนี้ ปัญหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นเหล่านี้ อาจเกิดจากการตั้งใจที่จะทุจริต หรืออาจเกิดจากความเหนื่อยล้าของเจ้าหน้าที่ก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

การพัฒนารูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ประเทศไทยได้มีการศึกษาและมีความสนใจที่นำมาใช้นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ร่วมมือกับบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อดำเนินการวิจัย พัฒนา และผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งให้เหมาะสมกับการเลือกตั้งในประเทศไทย โดยได้จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างกันขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2545 ซึ่งทั้งสองหน่วยงานได้ร่วมกันพัฒนาเครื่องลงคะแนนอย่างต่อเนื่อง จนมาถึงรุ่นที่ 4 (รุ่นล่าสุด)

แผนภาพที่ 4 - 3 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 (TVM-A1)

พัฒนาการของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งที่ได้มีการผลิตแล้วในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562)

เครื่องลงคะแนน รุ่นที่ 1

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 1

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ได้ออกแบบเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 โดยมีคุณลักษณะเด่น คือ

1. สามารถรองรับการลงคะแนนแบบหนึ่งคนหนึ่งเบอร์ (One Man One Vote)
2. ออกแบบให้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งมีความคล้ายคลึงกับบัตรเลือกตั้งและหีบบัตรเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคยและยอมรับเครื่อง

ลงคะแนนเลือกตั้งได้ง่าย โดยแบ่งเป็นเครื่องรวมคะแนนจำนวน 1 เครื่อง จะถูกนำมาใช้แทนที่บัตรเลือกตั้งเครื่องลงคะแนน จำนวน 4 เครื่อง (สำหรับ 4 คูหา) จะถูกนำมาใช้แทนบัตรเลือกตั้ง

3. มีปุ่ม “ไม่ประสงค์ลงคะแนน” สำหรับผู้ที่ต้องการงดออกเสียงหรือไม่ประสงค์จะลงคะแนน

4. มีอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา

5. มีปุ่มอนุญาตการลงคะแนนโดยผู้มาใช้สิทธิจะสามารถลงคะแนนได้ก็ต่อเมื่อได้รับการตรวจสอบสิทธิและได้รับการอนุญาตจากกรรมการโดยการกดปุ่มอนุญาตลงคะแนน

6. แบตเตอรี่สามารถรองรับการทำงานได้ 12 ชั่วโมง

7 สามารถประกาศผลการเลือกตั้งได้ทันที เมื่อการลงคะแนนเสร็จสิ้น

จากผลการทดสอบการใช้งานเครื่องต้นแบบรุ่นที่ 1 ในห้องทดลอง และผลจากการสาธิตและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้ใช้งานในเรื่องความไม่เหมาะสมในการกดปุ่มอนุญาตการลงคะแนน ซึ่งทำให้เกิดความสับสนกับกรรมการผู้ควบคุมสำหรับการเลือกตั้งที่ยาวนาน จากผลการทดสอบและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ใช้งาน บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด จึงได้ออกแบบปรับปรุงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบจากรุ่นที่ 1 เป็นเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 โดยเครื่องลงคะแนนต้นแบบรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ใช้งบประมาณในการจัดทำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง จำนวน 400,000 บาท ต่อเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง จำนวน 1 ชุด

แผนภาพที่ 4 - 4 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 (TVM-A2)

เครื่องลงคะแนน รุ่นที่ 2

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 2

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 ถูกพัฒนาให้มีคุณลักษณะเด่นเพิ่มเติมจากเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 ดังนี้

1. เปลี่ยนระบบการกดปุ่มอนุญาตการลงคะแนนเป็นระบบการหน่วงเวลาอัตโนมัติเพื่ออนุญาตการลงคะแนน (Time Delay)

2. มีระบบเสียงพูดแนะนำการลงคะแนนสำหรับผู้มาใช้สิทธิในทุกขั้นตอน

3. มีเครื่องพิมพ์บันทึกคะแนนเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันในกรณีที่มีข้อสงสัย

หลังจากบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ได้ส่งมอบเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 2 นี้ ให้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2546 และได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง ผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ รายการเลือกตั้งพลังประชาชน ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 รายการครอบครัวเวลา ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 (ททบ.5) การสัมภาษณ์สดผ่านรายการสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์และรัฐสภา เป็นต้น และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 ออกจัดสาธิตและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด จึงได้พัฒนาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 ขึ้นมาเพื่อให้สามารถรองรับการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น จำนวน 100 ชุด งบประมาณ 16,892,000 บาท (168,920 บาท ต่อ 1 ชุด) เพื่อนำออกสาธิตและเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วประเทศ

แผนภาพที่ 4 - 5 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 (TVM-A3)

เครื่องลงคะแนน รุ่นที่ 3

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 3

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

โดยเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 ถูกพัฒนาให้มีคุณลักษณะพิเศษเพิ่มขึ้นจากเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 ดังนี้

1. รองรับการลงคะแนนได้ถึง 2 ประเภทพร้อม ๆ กันสำหรับการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบแบ่งเขต และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อ
2. กำหนดรูปแบบการลงคะแนนได้ทั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเบอร์ (One Man One Vote) และแบบหนึ่งคนหลายเบอร์ (Multiple Votes)
3. มีนาฬิกาบอกเวลาการลงคะแนน
4. สามารถรายงานผลการลงคะแนนได้ทันทีทั้ง 2 ประเภท เมื่อปิดการเลือกตั้ง
5. สามารถทดสอบการลงคะแนนก่อนการเปิดคูหา
6. มีเครื่องพิมพ์เก็บคะแนนเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันในกรณีที่มีข้อข้องใจ

จากผลการสาธิตและประชาสัมพันธ์เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งรุ่นที่ 3 ทำให้ได้รับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาเครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 4 (รุ่นล่าสุด)

แผนภาพที่ 4 - 6 เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (TVM-A4)

เครื่องลงคะแนน รุ่นที่ 4

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 4

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562

เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 ถูกพัฒนาขึ้นเป็นรุ่นล่าสุด ซึ่งมีคุณลักษณะพิเศษเพิ่มเติมจากรุ่นก่อนหน้า ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่จะต้องกดปุ่มอนุญาตก่อน เครื่องลงคะแนนจึงจะสามารถทำงานได้
2. สามารถรองรับผู้สมัครได้ 30 หมายเลข จากเดิมมีเพียง 20 หมายเลข ทำให้สามารถใช้กับการเลือกตั้งได้หลากหลายยิ่งขึ้น
3. ปุ่มกดหมายเลขมีขนาดใหญ่ขึ้นและแสงไฟในหมายเลขที่เลือกมีความสว่างและชัดเจนขึ้น ทำให้ผู้มีสิทธิสามารถกดหมายเลขได้สะดวกและเห็นหมายเลขที่เลือกแล้วได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
4. สามารถเลือกได้เฉพาะหมายเลขที่มีผู้สมัครเท่านั้น
5. เครื่องลงคะแนนจะมีใบบันทึกหมายเลข (Slip) ออกจากตัวเครื่องลงคะแนน เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้กดเลือกหมายเลขที่ต้องการและกดปุ่มยืนยันแล้ว โดยใบบันทึกหมายเลขจะทำให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเกิดความมั่นใจว่าตนกดหมายเลขใด เครื่องได้บันทึกหมายเลขนั้นจริง
6. มีปุ่มยกเลิก ใช้สำหรับยกเลิกหมายเลขที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เลือกไปแล้วและต้องการเปลี่ยนแปลงหมายเลขที่เลือก โดยทำการกดปุ่มยกเลิกซึ่งจะยกเลิกหมายเลขที่เลือกทั้งหมดแล้วเลือกหมายเลขที่ต้องการใหม่ ทั้งนี้ การยกเลิกต้องทำก่อนยืนยันการลงคะแนนหากยืนยันการลงคะแนนไปแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรใด ๆ ได้อีก
7. ไฟแสดงสถานะคูหามีขนาดใหญ่ขึ้นและสว่างมากขึ้น สามารถมองเห็นได้ทั้งภายในและภายนอกคูหา ทำให้กรรมการประจำหน่วยและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมองเห็นสัญญาณไฟได้พร้อม ๆ กันซึ่งจากเดิมสัญญาณไฟจะมีขนาดเล็กและมองเห็นได้เฉพาะกรรมการประจำหน่วยทำให้ผู้ใช้สิทธิเกิด

ความไม่มั่นใจว่าการลงคะแนนของตนเสร็จสมบูรณ์หรือไม่ เนื่องจากไฟแสดงสถานะคูหาจะเป็นอีกจุดหนึ่งที่สามารถบอกได้ว่าการลงคะแนนนั้นสมบูรณ์หรือไม่ หากสมบูรณ์ไฟแสดงสถานะคูหาจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดงสลัสีเขียว

8. กล่องเก็บอุปกรณ์ของเครื่องลงคะแนน มีน้ำหนักเบาขึ้น และมีคูหาในตัวสามารถวางแล้วกางเป็นคูหาได้เลย เมื่อสิ้นสุดการลงคะแนนสามารถพับคูหาเก็บไว้ในกล่อง กล่องนี้จะมีหูในตัวทำให้ง่ายและสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย

9. มีกล่องสำหรับเก็บเครื่องรวมคะแนน และเครื่องลงคะแนนมีปุ่มสำหรับอนุญาตให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าคูหาได้เมื่อคูหาใดพร้อม ซึ่งจากเดิมจะใช้การหน่วงเวลาประมาณ 8-12 วินาทีทำให้ในกรณีที่ผู้มีมาใช้สิทธิจำนวนมากต้องรอแฉวนาน

2. Overseas กล่าวคือ เป็นการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (remote voting) โดยใช้ Mobile Phone (ใช้ Application/Software เป็นหลัก) ซึ่งอาศัยระบบการตรวจสอบเช่นเดียวกับ Banking System โดยการลงคะแนนรูปแบบนี้จะมีระบบลงทะเบียนก่อนเพื่อทราบจำนวนผู้ที่ประสงค์จะลงคะแนนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์นี้ ซึ่งระบบลงทะเบียนที่ว่านี้จะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยราชการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กระทรวงมหาดไทย กรมการกงสุล ซึ่งร่วมในการจัดตั้งซอฟต์แวร์ขึ้นมาตัวหนึ่งสำหรับระบบลงทะเบียนใช้สิทธิ หลังจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ระบบจะทำการส่ง E-mail กลับไปยังผู้ที่ลงทะเบียน จากนั้นก็ให้กดเข้าไปยังที่อยู่เว็บไซต์ที่ระบุมาใน E-mail ระบบก็ทำการส่งรหัสผ่านทาง SMS และให้นำรหัสผ่านที่ได้รับไปกรอกเพื่อเข้าสู่ระบบและลงคะแนนใน Application ได้ ถือได้ว่าเป็นระบบที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนได้โดยไม่ต้องเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ไม่สามารถเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่นอกราชอาณาจักร

สำหรับคำถามหลักเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์คืออะไร
2. การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยเพียงใด
3. ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งของไทยได้มากน้อยเพียงใด
4. หากประเทศไทยจะนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านใดบ้าง
5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1. จุดเด่นของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะเข้ามาช่วยปรับปรุงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งรูปแบบเก่าหลาย ๆ ประการ ดังต่อไปนี้

1.1 การลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas จะช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้นเนื่องจากเป็นระบบที่มีความสะดวก ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังหน่วยเลือกตั้ง

1.2 ไม่มีบัตรเสียเนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง กล่าวคือ เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งกดลงคะแนนแล้ว หากยังไม่ได้กดยืนยันการลงคะแนน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังสามารถเปลี่ยนใจและย้อนกลับไปแก้ไขการลงคะแนนใหม่ได้ในเวลานั้น ซึ่งต่างจากการใช้บัตรเลือกตั้งที่เมื่อกากบาทลงบนบัตรเลือกตั้งแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนใจหรือไม่สามารถแก้ไขใหม่ได้ มิเช่นนั้นบัตรจะถูกนับว่าเป็นบัตรเสีย

1.3 การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความโปร่งใส มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง ซึ่งได้รับการยอมรับจากต่างชาติมากกว่า และการได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการเลือกตั้งนั้นยังส่งผลต่อมิติอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย เช่น หากพิจารณาในมิติเศรษฐกิจ อาจทำให้การลงทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยสูงขึ้น (in flow investment)

1.4 ประหยัดงบประมาณในระยะยาว เนื่องจากการเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ต้องใช้งบประมาณ 3-4 พันล้านบาทในการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ซึ่งมีทั้งค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในด้านสถานที่เก็บบัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในการทำลายบัตรเลือกตั้ง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกมากมายในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งทั่วประเทศมีจำนวนหน่วยเลือกตั้งถึง 95,000 หน่วย อีกทั้งยังมีการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกเดือนหลาย ๆ รอบ ดังนั้นจึงสิ้นเปลืองงบประมาณที่ค่อนข้างสูงและอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากใช้เครื่องลงคะแนนจะสามารถประหยัดงบประมาณได้ในระยะยาวกล่าวคือเครื่องลงคะแนนสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไปได้ และสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้ทุกรูปแบบ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการลงประชามติ ดังนั้นการใช้เครื่องลงคะแนนจึงมีความคุ้มค่ากว่า

1.5 ลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยลดปริมาณกระดาษที่ถูกนำมาใช้ผลิตบัตรเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

1.6 สะดวกรวดเร็ว รู้ผลไว สามารถที่จะทราบผลได้ทันทีหลังปิดการลงคะแนนไม่ต้องเสียเวลาในการนับคะแนน รวมถึงไม่มีปัญหาในการโต้แย้งเรื่องคัดค้านการวินิจฉัยบัตรดีบัตรเสียของกรรมการประจำหน่วย นอกจากนี้ยังจะช่วยลดปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้งได้อีกด้วย

1.7 ประชาชนสะดวกและง่ายในการลงคะแนน การเปลี่ยนจากกากบาทลงบัตรเลือกตั้งมาเป็นการกดลงในเครื่องลงคะแนนจะช่วยให้การลงคะแนนง่าย สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น

1.8 มีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนตอนท้ายในแต่ละพื้นที่ (check and balance) เนื่องจากเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งยืนยันการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เรียบร้อยแล้วจะมีระบบพิมพ์ (Print) หลักฐานออกมาแล้วให้นำหลักฐานการลงคะแนนที่เครื่องลงคะแนนพิมพ์ออกมานี้ไปหย่อนลงในกล่องที่จัดเตรียมไว้ให้ เพื่อจะนำมาตรวจสอบจำนวนผู้ที่กดลงคะแนนกับจำนวนผลคะแนนว่าตรงกันหรือไม่

1.9 มีระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตามากยิ่งขึ้นเนื่องจากเครื่องลงคะแนนรุ่นที่ถูกพัฒนาออกมานั้นมีอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางตาด้วย

2. ปัญหาของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

แม้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งได้และยังมีจุดเด่นอีกหลาย ๆ ประการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเลือกตั้งของประเทศไทยได้ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็เปรียบเสมือนดาบสองคม เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นยังมีปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมา หากไม่มีการกำกับดูแลที่ดีเพียงพอ โดยสามารถสรุปปัญหาที่อาจเกิดขึ้นของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ดังนี้

2.1 การเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งจากรูปแบบเดิมไปสู่การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นจำเป็นต้องต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูงในระยะแรก ทั้งงบประมาณในการวิจัย พัฒนา และผลิตเครื่องลงคะแนนต้นแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย งบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างเครื่องลงคะแนน ทั้งนี้ ต้นทุนสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างขึ้นอยู่กับ สเปคของเครื่อง จำนวนการผลิตในแต่ละครั้ง เป็น pilot project หรือ mass product ถ้าจัดซื้อจัดจ้างพร้อมกันทั้ง 95,000 หน่วย (ทั้งประเทศ) งบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ก็อาจจะต่ำลง งบประมาณในการทดลองใช้ งบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงงบประมาณในการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนทั่วไป

2.2 ความยากในการสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นที่มีต่อการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สมัครและประชาชนทั่วไป แม้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะผ่านการทดสอบและทดลองว่าเป็นไปตามมาตรฐานสากลแล้วก็ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์จากการกากบาทลงบัตรเลือกตั้ง (ระบบอนาล็อก) มาเป็นการกดเครื่องลงคะแนน (อิเล็กทรอนิกส์) นั้นเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะคนรุ่นเก่าที่ไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี จึงอาจจำเป็นต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการสร้างการยอมรับ ความเชื่อมั่น และความคุ้นชินกับการลงคะแนนรูปแบบใหม่

2.3 ปัญหาในเรื่องการจัดเก็บอุปกรณ์ เนื่องจากหากมีการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับการเลือกตั้งภายในประเทศเป็นวงกว้างจะต้องใช้เครื่องลงคะแนนเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องสถานที่สำหรับจัดเก็บเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ว่าจะจัดเก็บที่ไหน ซึ่งจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายตามมาทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมสถานที่และค่าใช้จ่ายในการจ้างเจ้าหน้าที่ดูแลควบคุมสถานที่

2.4 ในอีกด้านหนึ่ง การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ยังไม่ปลอดภัย ความไม่น่าเชื่อถือและยังมีความเสี่ยง เนื่องจากการทำให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น ข้อมูลทุกอย่างเหมือนถูกบรรจุอยู่ในกล่องดำ (Black box) ซึ่งปัญหาก็คือเราไม่รู้ว่าจะข้างในมันคืออะไร เพราะมันถูกใส่รหัสซ่อนรหัสเข้าไป แม้ในความตั้งใจจริงการใส่รหัสที่สลับซับซ้อนนั้นถูกสร้างมาเพื่อป้องกันหรือเพื่อเพิ่มความปลอดภัย ซึ่งหากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหลายควบคุมดูแลระบบเหล่านี้ไม่ดีเพียงพอหรือไม่ได้มาตรฐาน มันก็จะกลับกลายเป็นเอื้อประโยชน์ให้เกิดการบิดเบือนหรือโกงเลือกตั้งขึ้นมาได้เช่นกัน

2.5 การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อาจยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งรูปแบบเก่าได้ทั้งหมด เช่น ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงซึ่งถือเป็นปัญหาที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและยากจะแก้ไขได้โดยการพัฒนาระบบการลงคะแนน หากแต่ต้องอาศัยมาตรการหรือกฎหมายต่าง ๆ ในการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้ หรือการดำเนินการในรูปของแอปพลิเคชัน ดังเช่นในการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2559 เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ได้พัฒนาแอปพลิเคชันชื่อ “ตาสับปะรด” สำหรับติดตามสถานการณ์และปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้ง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการทุจริตโดยอาศัยความร่วมมือกันของประชาชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หากพบเจอกับพฤติกรรมกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำอื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายที่ได้ก็ตาม สามารถรายงานสถานการณ์โดยการส่งต่อข้อความ ภาพ เสียง หรือวีดีโอไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่านแอปพลิเคชัน “ตาสับปะรด” ได้ทันที ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกของโลกที่มีแอปพลิเคชัน รูปแบบนี้

นอกจากแอปพลิเคชันตาสับปะรดแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยังได้พัฒนาแอปพลิเคชัน “ดาวเหนือ” ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยสามารถกรอกหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก ก็จะสามารถทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของตนเองไม่ว่าจะเป็นหน่วยเลือกตั้ง ที่ตั้งหน่วย ลำดับการใช้สิทธิเลือกตั้ง และแผนที่นำทางไปยังหน่วยเลือกตั้งที่บุคคลนั้นมีสิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งคาดว่าแอปพลิเคชันดาวเหนือจะสามารถช่วยเพิ่มจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิให้มากยิ่งขึ้น เพราะจากการสำรวจพบว่าสาเหตุที่บางคนไม่ออกมาใช้สิทธิ เนื่องจากไม่ทราบว่าตนเองมีสิทธิอยู่ที่หน่วยเลือกตั้งใดเพราะการเลือกตั้งในแต่ละครั้งจะมีการเปลี่ยนแปลงของหน่วยเลือกตั้งอยู่บ้าง

ในการรณรงค์ออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้พัฒนาแอปพลิเคชัน “ฉลาดรู้ประชามติ” ขึ้น ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันตัวที่สามและถือเป็นแอปพลิเคชันล่าสุดที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับและกระบวนการออกเสียงประชามติ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงประชามติ ทั้งนี้ หากผู้ใช้อ่านเนื้อหาในแอปพลิเคชันได้ครบจะได้รับประกาศนียบัตรแสดงความชื่นชม และสามารถส่งต่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้บุคคลอื่นรับทราบได้อีกด้วย นอกจากนี้ แอปพลิเคชันฉลาดรู้ประชามติยังสามารถเชื่อมโยงไปยังแอปพลิเคชัน

เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการวิจัยพัฒนาและทดสอบการใช้งาน ทั้งนี้ ยังต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถเกิดขึ้นได้และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่อาจเป็นไปได้ โดยแบ่งเป็น 2 แนวทางได้แก่

1. ระบบที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยเอง กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ว่าจ้างบริษัท วิทยูการบิเนแห่งประเทศไทย จำกัด ให้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์รุ่นที่ 1 ได้นำรูปแบบมาจากประเทศ

อินเดีย จนถึงในปัจจุบัน บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ได้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาแล้วรวม 4 รุ่น และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบในพื้นที่ 77 จังหวัด โดยมีผู้เข้าร่วมใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบแล้วประมาณ 5 ล้านคน และจากการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ ร้อยละ 80 มีความเชื่อมั่นในความเที่ยงตรงของเครื่องลงคะแนนและเห็นว่าควรนำเครื่องลงคะแนนมาใช้ในการเลือกตั้งจริง ส่วนอีกร้อยละ 20 ยังมีความไม่แน่ใจ โดยเห็นว่าเป็นควรใช้เวลาทำความเข้าใจก่อน

2. ระบบจากต่างประเทศกล่าวคือ การจัดซื้อระบบ (Software) และเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) จากบริษัทในต่างประเทศ เช่น บริษัท ไชต์ล (Scytl) สัญชาติสเปน เป็นต้น โดยแต่ละแนวทางก็มีข้อดีข้อเสียต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น หากใช้ระบบที่ผลิตคิดค้นขึ้นโดยคนไทยเองอาจถูกแทรกแซงทางการเมืองโดยนักการเมืองได้ง่าย หรือหากใช้ระบบจากต่างประเทศการแทรกแซงทางการเมืองโดยนักการเมืองดังกล่าวจะทำได้ยากขึ้น แต่ปัญหาที่ก็อาจเกิดการแทรกแซงจากต่างประเทศซึ่งจะกลายเป็นประเด็นปัญหาระดับโลก ในบางกรณีผู้นำทางการเมืองมีความเข้มแข็งมาก ผู้นำทางการเมืองนั้นอาจแทรกแซงการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังเช่นที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในประเทศฟิลิปปินส์ในสมัยนางกลอเรีย มาคาปากัล อาร์ โรโย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป เมื่อเราทราบถึงความเป็นไปได้ของปัญหาของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เราจึงต้องมีแนวทางในการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังที่จะกล่าวถึงในบทถัดไป

ความพร้อมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การพิจารณาความเหมาะสมและความพร้อมในการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมในหลาย ๆ มิติ พร้อมทั้งจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ไปพร้อมกันด้วย เพื่อที่จะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งการเตรียมความพร้อมสำหรับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สนง.กกต.) ถือเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มากที่สุด โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรดำเนินการดังนี้

1.1 การดำเนินการเกี่ยวกับเครื่องลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรแต่งตั้งคณะทำงานให้รับผิดชอบในการศึกษาและพัฒนาระบบเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มาจากหลากหลายส่วน เช่น

ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการระบบสารสนเทศ (MIS) เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวทำหน้าที่พิจารณาระบบอย่างครอบคลุมรอบด้าน ก่อนเสนอความเห็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาตัดสินใจต่อไป โดยในปัจจุบันมีคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีการเลือกตั้งที่มีรองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นประธาน ซึ่งคณะกรรมการชุดดังกล่าวมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการศึกษา พัฒนาการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก่อนเสนอความเห็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาตัดสินใจ และ

1.2 การดำเนินการด้านการพัฒนาบุคลากร กล่าวคือ จะต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มากที่สุดโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ เพื่อให้มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับเดียวกัน ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากรสามารถดำเนินการได้โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ก่อนการปฏิบัติงานจริงหรือที่เรียกว่า “Off the Job Training”

2. การเตรียมความพร้อมของประชาชน

การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะต้องนำไปดำเนินการ (Implement) กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งก่อนที่จะสามารถนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาให้ประชาชนใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้ประชาชนรับทราบเสียก่อน ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีการเลือกตั้ง เห็นว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชน รวมไปถึงการใช้เครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ จะไม่ประสบปัญหามากนัก โดยเฉพาะปัญหาในแง่ของการใช้เครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนหันมาใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน (Smart Phone) กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยก็ถือเป็นเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทหนึ่ง การเรียนรู้การใช้งานของประชาชนน่าจะสามารถเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก รวมไปถึงต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ในระบบการศึกษาอีกด้วย กล่าวคือ เป็นหน้าที่หลักของกระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการศึกษาในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยการสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในเนื้อหาแบบเรียน ตลอดจนการสอดแทรกไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ การดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบการศึกษา ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการใช้งานระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชนไปในตัวอีกด้วย นอกจากนี้ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ กันอย่างแพร่หลาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และกระทรวงศึกษาธิการ ควรร่วมมือกันในการดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคม

ออนไลน์ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ริเริ่มดำเนินการในลักษณะดังกล่าวบ้างแล้ว ดังจะเห็นได้จากการจัดทำ Application “ตาสับประรด” Application “ดาวเหนือ” และ Application “ฉลาดรู้ประชามติ” เป็นต้น

3. การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ

การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยมีต้นทุนทางการเงินหลัก ๆ ที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ ต้นทุนด้านระบบ (Software) และต้นทุนด้านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) ซึ่งหากดำเนินการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาในคราวเดียวเพื่อใช้ในหน่วยเลือกตั้งที่มีอยู่ประมาณ 95,000 หน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศ อาจต้องใช้เงินงบประมาณหลายหมื่นล้านบาท และแน่นอนว่าจะต้องถูกคัดค้านจากหลาย ๆ ฝ่ายอย่างแน่นอนทำให้ไม่สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการใช้เครื่องลงคะแนนแทนวิธีการใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งแบบรุ่นที่ 4 (รุ่นปัจจุบัน) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 เพื่อศึกษาความเหมาะสมหรือความสมเหตุสมผลของค่าใช้จ่ายในการผลิตเครื่องลงคะแนนของบริษัท วิฑูการบิณแห่งประเทศไทย จำกัด เปรียบเทียบกับต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งโดยวิธีลงคะแนนแบบบัตรเลือกตั้งในปัจจุบันกับการใช้เครื่องลงคะแนน และวิเคราะห์ประสิทธิผลการลงทุน (Cost effectiveness) ความสามารถในการลดงบประมาณในการดำเนินงานระยะยาว เมื่อนำเครื่องลงคะแนนมาใช้ในการเลือกตั้ง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ในการประเมินราคาของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งรุ่นที่ 3 คิดจากหน่วยเลือกตั้งของการเลือกตั้งระดับชาติ ที่ 85,000 หน่วย โดยในแต่ละครั้งจะใช้เครื่องลงคะแนน จำนวน 2 ชุด เพื่อบริการเลือกตั้ง 2 ประเภท โดย 1 ชุด ประกอบด้วย เครื่องกดคะแนน จำนวน 2 เครื่อง เครื่องประมวลผล (หรือเครื่องรวมคะแนน) จำนวน 1 เครื่อง และประมวลผลรวม จำนวน 1 เครื่อง เครื่องกดคะแนนจำนวน 2 เครื่อง ใช้ร่วมกับเครื่องประมวลผล 1 เครื่อง และเมื่อเป็นการเลือกตั้งใหญ่ที่ใช้เครื่องกดคะแนนและเครื่องประมวลผลจำนวนมากจะนำเครื่องประมวลผลรวมมาใช้ร่วมด้วย เพื่อประมวลผลคะแนนจากเครื่องประมวลผลในเขตเลือกตั้งแต่ละเขต ดังนั้น การประมาณการของการผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งรุ่นที่ 3 เพื่อบริการเลือกตั้งทั่วประเทศสามารถคำนวณได้เท่ากับ 187,000 ชุด โดยสมมติให้มีการสำรองเครื่องลงคะแนนไว้ 10% ดังนั้น จากจำนวนหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศ 85,000 หน่วย ๆ ละ 2 ชุด = 70,000 บวกสำรอง 10% = 17,000 ชุด รวมทั้งสิ้น 187,000 ชุด

ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง รุ่นที่ 3 เบื้องต้นได้ทำการศึกษาค่าใช้จ่ายของการเลือกตั้งแต่ละประเภทอย่างละเอียด โดยแยกเป็นในระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้ง โดยแบ่งเป็นในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กรรมการประจำท้องถิ่น กรรมการประจำเขต และระดับหน่วยเลือกตั้ง ต่อจากนั้นได้ทำการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวิธีการใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งกับวิธีการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง โดยแบ่งออกเป็นทางเลือกต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งแบบในปัจจุบัน การผลิตเครื่องลงคะแนนครั้งเดียว

จำนวน 187,000 ชุด การแบ่งการผลิตเครื่องลงคะแนนเป็นสองช่วง ช่วงแรก 20,000 ชุด ช่วงที่สอง 167,000 ชุด แบ่งการผลิตเครื่องลงคะแนนเป็นสองช่วง ช่วงละ 93,500 ชุด

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าความคุ้มค่าในการลงทุนผลิตเครื่องลงคะแนน จากคุ่มค่ามากที่สุดเรียงลำดับไปถึงคุ่มค่าน้อยที่สุด คือ กรณีแบ่งการผลิตเครื่องลงคะแนนเป็นสองช่วง ช่วงละ 93,500 ชุด จะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งเท่ากับ 20,209.79 – 18,991.40 ล้านบาท หรือเท่ากับ 1,218.39 ล้านบาท ในช่วงระยะเวลา 10 ปีของการวิเคราะห์หรืออาจกล่าวได้ว่าการใช้เครื่องลงคะแนนจะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าเฉลี่ยปีละ 121.84 ล้านบาท แต่อย่างไรก็ตามการใช้เครื่องลงคะแนนจะมีการใช้งบประมาณค่อนข้างสูงมากจำนวนหนึ่งด้วยสำหรับการวิเคราะห์ความอ่อนไหว พบว่ากรณีการผลิตเครื่องลงคะแนนเป็นสองช่วง ช่วงละ 93,500 ชุดจะสามารถทนทานต่อการที่ต้นทุนการเลือกตั้งที่เพิ่มขึ้นได้กว่าร้อยละ 5

ผลการวิเคราะห์การใช้เครื่องลงคะแนนแทนการใช้บัตรเลือกตั้ง ยังพบว่า การใช้เครื่องลงคะแนนยังสามารถลดปัญหาของการตัดไม้ทำลายป่าลงได้มาก จากข้อมูลจากโครงการกระดาษเพื่อต้นไม้ พบว่า กระดาษ 1 ต้นใช้ต้นไม้ 17 ต้น ใช้น้ำ 31,500 ลิตร ใช้ไฟฟ้า 4,100 Kw/hr

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งจะใช้บัตรเลือกตั้งจำนวน 94,564,014 ใบ หรือคิดเป็นกระดาษประมาณ 189,128 ริม ซึ่งบัตรเลือกตั้งจำนวนดังกล่าวจะมีน้ำหนักประมาณ 2.79 กิโลกรัมต่อ 1 ริม (500 ใบ) หรือใช้กระดาษประมาณ 527,118 กิโลกรัม หรือประมาณ 527 ตัน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการใช้เครื่องลงคะแนนแทนการใช้บัตรเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งหนึ่ง ๆ สามารถจะช่วยลดการทำลายป่าได้ประมาณ 8,961 ตัน (527 x 17 ตัน)

ด้วยเหตุนี้จึงควรแบ่งการจัดซื้อออกเป็นครั้ง ๆ ไป ในแต่ละปีงบประมาณ เช่น แบ่งการจัดซื้อปีงบประมาณละ 10 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งจะทำให้สามารถจัดซื้อแล้วเสร็จตามจำนวนได้ใน 10 ปีงบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไม่กลายเป็นภาระทางการเงินการคลังของประเทศ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความคุ้มค่าของการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยว่าจะมีความคุ้มค่าหรือไม่ ซึ่งจะขออธิบายดังนี้

โดยทั่วไปแล้วการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาก็ตามจะใช้งบประมาณในการจัดการเลือกตั้งครั้งละประมาณ 3-4 พันล้านบาท ซึ่งเงินงบประมาณจำนวนดังกล่าวเป็นเงินงบประมาณที่ใช้แล้วหมดไป ทั้งนี้ หากนับสถิติการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งล่าสุดย้อนหลังไประหว่างปี พ.ศ. 2544-2562 จะพบว่า ประเทศไทยมีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป จำนวน 7 ครั้ง (เฉลี่ยแล้วมีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปทุกสองปีห้าเดือน) ดังนี้

ตารางที่ 4 - 1 งบประมาณในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป
ปี พ.ศ. 2544-2562

ลำดับ	วันเลือกตั้ง	งบประมาณจัดการเลือกตั้ง (ล้านบาท)
1	6 มกราคม 2544	2,000
2	6 กุมภาพันธ์ 2548	1,500
3	2 เมษายน 2549	2,159
4	23 ธันวาคม 2550	2,521
5	3 กรกฎาคม 2554	3,300
6	2 กุมภาพันธ์ 2557	3,885
7	24 มีนาคม 2562	4,095

ที่มา : www.ect.go.th, 2563

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถประมาณการเงินงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเลือกตั้งได้ประมาณ 19,460 ล้านบาท โดยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 28 ใช้งบประมาณไปทั้งหมด 4,095,838,188 บาท (ข้อมูล ณ วันที่ 4 เมษายน 2562 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 51,239,638 คน คิดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งเฉลี่ยต่อคน 80 บาท ซึ่งหากประเทศไทยยังไม่ปรับระบบการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบเดิมคือแบบกากบาทในกระดาศมาเป็นระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ประเทศไทยก็ต้องใช้เงินงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งที่ใช้แล้วหมดไปในจำนวนไม่น้อยกว่าในอดีต ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงควรปรับระบบการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบเดิมคือการกากบาทในกระดาศมาเป็นระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นการลงทุนในระบบและเครื่องลงคะแนนเพียงครั้งเดียว (จะมีก็เพียงค่าใช้จ่ายเล็กน้อยเพื่อการซ่อมบำรุงตามกำหนดระยะเวลาเท่านั้น) แต่สามารถที่จะนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้หลายครั้ง ทั้งการเลือกตั้งทั่วไปในระดับประเทศ การเลือกตั้งท้องถิ่น การเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น หรือการเลือกตั้งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ซึ่งจะให้ความคุ้มค่าในแง่ของการใช้งบประมาณในการจัดการเลือกตั้ง และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเลือกตั้งอีกด้วย

4. การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะพบว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บัญญัติเพียงกำหนดว่าให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ ตามมาตรา 85 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ...” และมาตรา 85 วรรคสาม บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์ วิธีการ และ

เงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร...”

4.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 จะพบว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับดังกล่าว ไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บัญญัติไว้โดยตรง โดยในมาตรา 84 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การออกเสียงลงคะแนนให้กระทำโดยวิธีการลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้ง” และมาตรา 84 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดให้มีการออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีการอื่นก็ได้ หากการออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีนั้นสามารถป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า และวิธีการนั้นเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ”

4.3 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 พบว่า พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นฉบับดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บัญญัติไว้โดยตรงเช่นกัน เพียงกำหนดไว้ใน มาตรา 76 ว่า “การออกเสียงลงคะแนน ให้กระทำโดยวิธีการ (1) การลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้ง (2) การลงคะแนนโดยวิธีอื่นที่มีใช้การใช้บัตรเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีตาม (2) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยวิธีการนั้นสามารถป้องกันกันทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า และเป็นวิธีการที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก”

จะเห็นได้ว่าในกฎหมายทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 นั้น ไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บัญญัติไว้โดยตรง เพียงกำหนดให้สามารถนำวิธีการลงคะแนนโดยวิธีอื่นที่มีใช้การใช้บัตรเลือกตั้งมาใช้ได้ แต่ต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยวิธีการนั้นสามารถป้องกันกันทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า และเป็นวิธีการที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก อย่างไรก็ตาม แม้ไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในกฎหมายโดยตรง แต่กฎหมายก็ยังเปิดช่องทางให้กำหนดให้สามารถนำวิธีการลงคะแนนโดยวิธีอื่นที่มีใช้การใช้บัตรเลือกตั้งมาใช้ได้ นั้นหมายความว่าประเทศไทยสามารถที่จะนำรูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยอย่างแน่นอน เพียงแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องผลักดันให้เกิดนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เนื่องจาก

กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ในการนำวิธีการลงคะแนนโดยวิธีอื่นที่มีใช้การใช้บัตรเลือกตั้งมาใช้

5. การกำกับดูแลที่ดี

การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยถือเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งการจะนำมาใช้ในการเลือกตั้งให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำกับดูแลที่ดี โดยแนวทางในการกำกับดูแลนั้น ควรเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือก็คือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ (1) หลักคุณธรรม คือการดำเนินการอย่างถูกต้องดีงาม (2) หลักนิติธรรม คือการดำเนินการตามกฎหมาย (3) หลักความคุ้มค่า คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (4) หลักความรับผิดชอบ คือสามารถตรวจสอบการทำงานได้ (5) หลักความโปร่งใส คือการดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน และ (6) หลักการมีส่วนร่วม คือการรับฟังและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นได้ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการกำกับดูแลการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรดำเนินการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข รวมถึงทบทวนระเบียบ ข้อบังคับ ขององค์กรว่ามีความพร้อม มีความรัดกุมต่อการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มากน้อยเพียงใด หากระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ไม่มีความพร้อม หรือหละหลวม สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้มีความพร้อมในการที่จะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลที่ดี นอกจากนี้ การกำกับดูแลการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย เช่น การได้รับความร่วมมือจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) ความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทย (มท.) ความร่วมมือจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมไปถึงหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานดังกล่าวผ่านการเจรจากับหน่วยงานเหล่านั้นโดยตรง หรืออาจร้องขอไปยังคณะรัฐมนตรีให้สั่งการไปยังหน่วยงานเหล่านั้นให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลที่ดีนั่นเอง

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาทฤษฎีหมาย ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจัดการเลือกตั้งในปัจจุบัน และการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ (Documentary Research) ทั้งจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นักวิชาการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งในปัจจุบัน คือ การใช้บัตรเลือกตั้ง และการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย และแนวทางในการกำจัดการเลือกตั้งลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังต่อไปนี้

สรุป

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีหมาย ระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งรูปแบบปัจจุบันคือการใช้บัตรเลือกตั้ง ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นของการเลือกตั้งแบบการใช้บัตรเลือกตั้งรวมถึงไปถึงศึกษาทฤษฎีหมายระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการเลือกตั้งทั้งสองแบบเพื่อศึกษาถึงข้อดีข้อเสียของแต่ละรูปแบบ ซึ่งนำไปสู่ทางเลือกการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Voting) เป็นการนำระบบหรือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับรูปแบบของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ และยังขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ด้วย ซึ่งมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเพื่อทำให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง (polling place e-voting) คือ การลงคะแนนที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเองและถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนโดยใช้ระบบจอสัมผัสและตรวจนับด้วยเครื่องประมวลผลหรือรวมคะแนนทันทีภายหลังการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนแต่ละคน การลงคะแนนโดยใช้คอมพิวเตอร์และตรวจนับด้วยเครื่องรวมคะแนนจากเครือข่ายภายในหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น

2. การลงคะแนนนอกหน่วยเลือกตั้ง (remote e-voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงที่ใดก็ได้นอกหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การลงคะแนนด้วยโทรศัพท์ เป็นต้น ในส่วนของการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงสำรวจโดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของประชาชน รวมไปถึงเป็นการมุ่งศึกษาไปที่ตัวระบบเลือกตั้งเสียเป็นส่วนใหญ่ และแทบจะไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งเลย ไม่ว่าจะเป็นในเชิงประสิทธิภาพหรือในเชิงปัญหาของรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ยังมีงานศึกษาอยู่ค่อนข้างจำกัด โดยบทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง” ของจุไร ทัพวงษ์ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2550) บทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ : ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย” ของจุไร ทัพวงษ์ (2562) ที่ได้มีการศึกษาวิจัยพัฒนา และจัดสร้างเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2545 คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งโดยตรง ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงกับบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ดำเนินการศึกษาวินิจฉัยพัฒนา และจัดสร้างเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันได้มีการพัฒนามาจนถึงรุ่นที่ 4 ดังนี้

ปี พ.ศ. 2545 – 2546 มีการศึกษาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 และจัดสร้าง จำนวน 1 ชุด งบประมาณ 400,000 บาท

ปี พ.ศ. 2547 มีการศึกษาและจัดสร้างเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 3 จำนวน 100 ชุด งบประมาณ 16,892,000 บาท เพื่อนำออกสาธิตและเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วประเทศ

ปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ว่าจ้างให้บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ทำการพัฒนาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 4 จำนวน 1 ชุด งบประมาณ 400,000 บาท และต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ทำการผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง รุ่นที่ 4 จำนวน 200 ชุด งบประมาณ 40,000,000 บาท โดยมอบให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทุกจังหวัด และศูนย์การเรียนรู้การเมืองในระบอบประชาธิปไตย นำออกสาธิตและเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วประเทศ และในปี พ.ศ. 2554 โดยในปี พ.ศ. 2554 นอกจากผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 4 แล้วสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังได้ว่าจ้างให้บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ทำการศึกษาและพัฒนาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งชนิดผสมหมายเลข จำนวน 1 เครื่อง ด้วยงบประมาณ 400,000 บาท ซึ่งมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบ รุ่นที่ 4 เป็นการพัฒนาเพื่อให้รองรับกรณีมีผู้สมัครจำนวนมาก สามารถใช้ได้กับกรณีผู้สมัครได้ถึง 999 หมายเลข โดยมีปุ่มกดหมายเลข 0 ถึงหมายเลข 9 ซึ่งจะเลือกหมายเลขใดก็กดปุ่มหมายเลขผสมกันเช่นเดียวกับการกดปุ่มเครื่องคิดเลข

นอกจากนี้ผู้ศึกษาจึงได้พยายามสืบค้นและทบทวนงานวิจัยที่มีประเด็นใกล้เคียงกับที่กำลังศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่กำลังศึกษา และเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้กับงานวิจัยของผู้ศึกษาเอง โดยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการศึกษาในครั้งนี้มาจากหลากหลายสาขาวิชาหลายหลายองค์ความรู้ เรียกได้ว่ามีมุมมองที่ใช้ในการศึกษา

ปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งจากมุมมองทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ (วิทยาศาสตร์) มุมมองทางด้านกฎหมาย (นิติศาสตร์) รวมไปถึงมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ สำหรับงานวิจัยชิ้นสำคัญที่ควรกล่าวถึงก็คือบทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ : ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย” ของจุไร ทัพพงษ์ (2550) ที่ได้ศึกษารูปแบบของการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ จำนวน 12 ประเทศ ได้แก่ (1) อินเดีย (2) บราซิล (3) เบลเยียม (4) ออสเตรเลีย (5) ฝรั่งเศส (6) ญี่ปุ่น (7) สหรัฐอเมริกา (8) ไอร์แลนด์ (9) เอสโทเนีย (10) สวิตเซอร์แลนด์ (11) แคนาดา และ (12) สหราชอาณาจักร พร้อมทั้งนำเอาประสบการณ์ของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้มาเป็นข้อพิจารณาและการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์การนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ การเอื้ออำนวยต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการและความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (Public Private Partnerships : PPPs) มีดังนี้

1. ความมีประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ จากการศึกษาโดยการศึกษา งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นักวิชาการ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้บริหารและพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการเลือกตั้งในปัจจุบัน (การลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้ง) ดังเหตุผลต่อไปนี้

1.1 ไม่มีบัตรเสีย เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง

1.2 ประหยัดงบประมาณในระยะยาว เนื่องจากเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไปได้ และสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้ทุกรูปแบบ ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น รวมไปถึงการออกเสียงประชามติ ดังนั้น การใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง มีความคุ้มค่ามากกว่า

1.3 ช่วยลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม

1.4 มีความสะดวกรวดเร็ว สามารถทราบผลคะแนนเลือกตั้งได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถที่จะทราบผลได้ทันทีหลังปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง และไม่ต้องเสียเวลาในการนับคะแนน

1.5 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความสะดวกและง่ายในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1.6 มีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนภายหลังการปิดการลงคะแนนเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้ง (check and balance)

1.7 มีระบบช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตา

1.8 การลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas จะช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้น

ทั้งนี้ การพิจารณาประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Gordon et al.(1990) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างคุณภาพและปริมาณของปัจจัยนำเข้า คุณภาพ และปริมาณของปัจจัยส่งออกจากการผลิต และการพิจารณาประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Campball (1977) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ อัตราส่วนที่สะท้อนให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยต่อค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยนั้น ทั้งนี้ การพิจารณาถึงควมมีประสิทธิภาพมักพิจารณาใน 2 มิติ ได้แก่ (1) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร พบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยประหยัดงบประมาณในระยะยาว (มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงิน) และช่วยลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นระบบการเลือกตั้งที่ไม่มีบัตรเสีย (มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางทรัพยากร) นอกจากนี้ หากพิจารณาให้ลึกกลงไปในกรณีของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas ก็สามารถกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร เนื่องจากการเปิดให้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งหนึ่ง ๆ จะมีต้นทุนคงที่ (fixed cost) การที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas ได้ช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้นก็จะทำให้ต้นทุนในการจัดการเลือกตั้งเฉลี่ยต่อหัวลดลง (ต้นทุนในการจัดการเลือกตั้งเท่าเดิมแต่มีคนมาลงคะแนนเสียงมากขึ้น ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหัวลดลง ถือเป็นควมมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น) และ (2) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางเวลา พบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความ สะดวก รวดเร็ว ไร้ผลไวและมีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนตอนท้ายในแต่ละพื้นที่ได้ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางเวลา

2. ความมีประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

ประสิทธิผลตามแนวคิดของ Daft (2004) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ระดับที่องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในการพิจารณาประสิทธิผลของเครื่องลงคะแนน อิเล็กทรอนิกส์นั้น จะต้องพิจารณาจากความมุ่งหมายของการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) หรือผู้แทนของประชาชนอย่างสุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรมซึ่งการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้ นอกจากนี้ การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังมีความโปร่งใส มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง ซึ่งได้รับการยอมรับจากต่างชาติมากกว่าและการได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการเลือกตั้งนั้นยังส่งผลต่อมิติอื่น ๆ ตามมารวมไปถึงการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะไม่มีปัญหาในการโต้แย้งเรื่องคัดค้านการวินิจฉัยบัตรเลือกตั้งเสียของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) และยังคงช่วยลดปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง

3. เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เอื้อต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการ

นอกจากเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทาง การเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร และมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางด้านเวลา รวมทั้งมีประสิทธิผล ในแง่ความมุ่งหมายของการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือ การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทยอย่างสุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรมแล้ว เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ยังเอื้อ

ต่อการใช้สิทธิของผู้พิการโดยเฉพาะผู้พิการทางสายตาก็ด้วย เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้พิการก็เป็นประชาชนคนไทยคนหนึ่งด้วยเช่นกัน และเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการที่จะสรรหาวิธีการที่สะดวกในการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า รวมไปถึงผู้พิการด้วย โดยเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะเข้ามามีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการ กล่าวคือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะมีระบบอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา ในกรณีที่ผู้พิการทางสายตาไม่รู้อักษรเบรลล์ รวมไปถึงประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็จะมีระบบเสียงในการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิของผู้พิการทางสายตาที่ไม่รู้อักษรเบรลล์และประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือดังกล่าว การนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาอำนวยความสะดวกต่อการใช้สิทธิของผู้พิการได้มีการดำเนินการแล้วในหลายประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่อการใช้สิทธิของประชาชนทั่วไป แต่ยังมีประโยชน์ต่อการใช้สิทธิของผู้พิการอีกด้วย ซึ่งถือเป็นความมีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่งของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

4. ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (Public Private Partnerships: PPPs) หากจะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยอย่างจริงจัง ควรพิจารณาว่า ภาครัฐจะพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองหรือจะจัดซื้อจัดหาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ โดยในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ว่าจ้างบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ให้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 แม้ว่าจะมีการพัฒนาจนได้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งชนิดผสมที่รองรับกรณีผู้สมัครจำนวนมากถึง 999 หมายเลข โดยมีปุ่มกดหมายเลข 0 ถึงหมายเลข 9 ซึ่งจะเลือกหมายเลขใดก็กดปุ่มหมายเลขผสมกันเช่นเดียวกับการกดปุ่มเครื่องคิดเลข แต่ก็ต้องยอมรับว่าการออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ยังมีข้อจำกัดบางประการ อีกวิธีการหนึ่งคือการจัดซื้อระบบ (Software) และเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) จากบริษัทในต่างประเทศก็สามารถดำเนินการได้ นอกจากวิธีการสองประการข้างต้น ภาครัฐยังสามารถเลือกวิธีการนอกเหนือจากนี้ได้ นั่นก็คือ การร่วมลงทุนออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์กับภาคเอกชน หรือที่ เรียกว่า “Public Private Partnerships: PPPs” ทั้งนี้ สามารถร่วมลงทุนกับภาคเอกชนในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ และสามารถป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า และวิธีการนั้นเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับตามที่กฎหมายกำหนดได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาวิจัยทำให้ศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มากพอสมควร จึงขอเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ แบ่งได้ดังนี้

1. จากการศึกษาวินิจฉัยพบว่าเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถรองรับการเลือกตั้งได้หลายประเภท มีความแข็งแรงทนทาน อายุการใช้งานประมาณ 12 ปี ใช้งานง่ายไม่ยุ่งยาก ประการสำคัญคือค่าใช้จ่ายในการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ไม่สูงมากจนเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งในปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง) แม้ว่าเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในระยะแรกจะใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูงแต่ในระยะยาวจะสามารถลดต้นทุนงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งได้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดความคุ้มค่า รัฐบาลจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นำวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยต่อไป

2. การเตรียมความพร้อมในการลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากจะต้องมีกฎหมายรองรับให้สามารถดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ได้แล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการเลือกตั้ง ควรมีการกำหนดระเบียบหรือหลักเกณฑ์แนวทางปฏิบัติ คู่มือปฏิบัติการและการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการที่เกี่ยวเนื่องเพื่อสร้างความเชื่อมั่น และเกิดการยอมรับของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง โดยการประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ความเข้าใจซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การใช้วิธีการการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความคุ้มค่าสูงสุดต่อประเทศชาติ

3. เนื่องจากกฎหมายได้เปิดช่องทางให้สามารถลงคะแนนเลือกตั้งโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้งได้ แต่ต้องสามารถป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกกว่าการออกเสียงลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งและมีค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า และวิธีการนั้นเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับตามที่กฎหมายกำหนดได้นั้น จึงควรมีการนำวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย โดยการนำร่องสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยเริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตำบลซึ่งการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งให้มีการนำร่องในบางพื้นที่ในแต่ละภาคให้ครบทั้งสี่ภาค โดยการออกประกาศกำหนดพื้นที่ให้ใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง ขณะนี้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีเครื่องลงคะแนนต้นแบบรุ่นที่ 4 จำนวน 200 ชุด (เฉลี่ย 50 ชุด ต่อภาค) โดยพื้นที่ที่ประกาศกำหนดให้ใช้เครื่องลงคะแนนจะต้องมีความพร้อมในด้านการยอมรับของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การยอมรับของผู้สมัครและพรรคการเมือง เป็นต้น โดยการดำเนินการให้เป็นไปในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป

4. ในอนาคตหากมีการลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในการเลือกตั้งทั่วประเทศ จากงานศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต

โดยพิจารณาข้อมูลหน่วยเลือกตั้ง จำนวน 95,000 หน่วย มีการเลือกตั้ง 2 ประเภท เครื่องลงคะแนน 1 ชุด ประกอบด้วย เครื่องรวมคะแนน (Control Unit) 1 เครื่อง และเครื่องลงคะแนน (Ballot Unit) 2 เครื่อง จึงต้องมีเครื่องลงคะแนนจำนวน 190,000 ชุด ประมาณราคาเบื้องต้น 1 ชุดจำนวนเงิน 47,000 บาท เครื่องลงคะแนน 190,000 ชุด ประมาณ 8,930,000,000 บาท อายุการใช้งาน 12 ปี

5. หากต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำมาใช้ในการเลือกตั้งในประเทศไทย การกำหนดกลยุทธ์ในการกำหนดขอบข่ายการดำเนินงาน (Terms of References : TOR) สำหรับการจัดซื้อจัดจ้าง ควรกำหนดดังนี้

5.1 คุณสมบัติของผู้รับจ้าง ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีความเชี่ยวชาญมีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และมีผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการให้บริการเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ในระยะเวลาย้อนหลังไม่น้อยเกินไป ทั้งนี้ ควรมีผลการดำเนินงานย้อนหลังไม่น้อยกว่า 5 ปี

5.2 คุณสมบัติของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องมีความสมรรถนะขั้นสูงในการระบุตัวตนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง มีความสามารถในการป้องกันการแทรกแซงจากผู้ไม่ประสงค์ดี มีระบบการแจ้งเตือนการลงคะแนนที่จะทำให้ผลคะแนนเป็นโมฆะ สามารถแก้ไขการออกเสียงลงคะแนนได้ จนกว่าผู้ออกเสียงจะยืนยันการลงคะแนน สามารถใช้คู่ขนานกับช่องทางการออกเสียงลงคะแนนแบบอื่นได้ (เช่น การชั้บัตรเลือกตั้งแบบกระดาษ เป็นต้น) และสิ่งสำคัญคือ ต้องมีความสามารถในการประมวลผลการเลือกตั้งที่ถูกต้องรวดเร็ว (มีประสิทธิภาพ) รวมทั้งมีระบบในการให้ความช่วยเหลือผู้พิการทางสายตา

5.3 การกำกับควบคุม

5.3.1 เครื่องลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5.3.2 ลิขสิทธิ์ของเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องเป็นของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือของรัฐบาล

5.3.3 ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องรับประกันเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ทุกเครื่องภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ ควรกำหนดระยะเวลาไว้อย่างน้อย 5 ปี

5.4 การอำนวยความสะดวก

5.4.1 ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกให้กับคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการติดตั้ง ใช้งาน ซ่อมบำรุงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการจัดการเลือกตั้งเสร็จสิ้น ทั้งนี้ ตามกรอบระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5.4.2 ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการให้ความรู้ ฝึกอบรม เกี่ยวกับการใช้งานเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์แก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ทั้งก่อนและหลังการจัดการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามกรอบระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

5.4.3 สำหรับกรอบระยะเวลาในการที่ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรมีการกำหนดกรอบระยะเวลาไว้อย่างเหมาะสม (ไม่สั้นจนเกินไป) เพื่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะได้มีเวลาอย่างเพียงพอในการศึกษาวิธีการใช้งานเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างละเอียด ทั้งนี้ ควรกำหนดกรอบเวลาไว้อย่างน้อย 5 ปี

5.4.4 ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องให้การสนับสนุนแก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการนำเสนอการบริหารแผนงานของโครงการแผนการบริหารที่มีคุณภาพและคู่มือการใช้งานที่อธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนข้อมูลทางเทคนิคของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์

5.4.5 ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องมีทีมงานที่มีความพร้อมในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตลอดเวลา รวมทั้ง ต้องมีสำนักงานที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวรตลอดอายุสัญญา

6. นอกจากนี้วิธีการจัดซื้อจัดจ้างเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำมาใช้ในการเลือกตั้งในประเทศไทยแล้ว อีกวิธีการหนึ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า มีความน่าสนใจในการดำเนินการจัดหาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้รูปแบบการเช่าจากบริษัทเอกชนไม่ใช้การซื้อขาดโดยรัฐบาล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวประเทศฟิลิปปินส์ ได้มีการนำมาใช้ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2559 โดยประเทศฟิลิปปินส์ได้มีการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งที่เรียกว่า Vote Counting Machine (VCM) มาใช้ในการอ่านผลการลงคะแนนเลือกตั้งและประมวลผล รวม 95,000 เครื่อง โดยสามารถประมวลผลหลังปิดการลงคะแนนเลือกตั้งภายใน 1 ชั่วโมง ขณะเดียวกันก็ได้ใช้ระบบ Biomatix หมายถึง การบันทึกลักษณะส่วนบุคคลไว้ในบัตร เช่น ลายนิ้วมือ และรูปหน้าเจ้าของบัตร ที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยจะมีการออกบัตรลงคะแนนเลือกตั้งให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและให้สามารถเก็บไว้ใช้ในการเลือกตั้งครั้งถัดไปซึ่งระบบนี้ประเทศฟิลิปปินส์ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ 2011 แล้ว เนื่องจากประชากรของประเทศฟิลิปปินส์ไม่มีบัตรประชาชนงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการจำนวน 3 เหรียญ หรือ (100 บาท) ต่อหนึ่งเสียงโหวต โดยใช้ระยะเวลาในการเตรียมเครื่องมือดังกล่าวประมาณ 10 เดือน ส่วนเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งจะมีประมาณ 5 คน และใช้ระบบ Local Staff บริษัทเอกชนในการใช้เครื่องดังกล่าวด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

พลอย สืบวิเศษ. เอกสารประกอบการสอนวิชา รอ.6004 องค์การสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558.

อชลิยา นิยมไทย และคณะ. รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2549.

บทความ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. “เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง”. บทความวิชาการ, สนับสนุนการเลือกตั้ง, 2562.

เอกสารวิจัย

จินดา อูสมาน. “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2549.

วงศ์วริศ ศุภปฏิวงศ์. “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์”. เอกสารการค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ) สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะสำหรับนักบริหาร, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

กรมการกงสุล. “วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.consular.go.th/main/th/services /1314/1987,> 2559.

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ. “แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf,](http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf) 2559.

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. เปิดตัว “ดาวเหนือ.” แอปฯ ช่วยหาสถานที่และข้อมูลการเลือกตั้ง.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.aripfan.com/pheonec-northstar-vote/>, 2559..
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิธีประชาธิปไตย และการเลือกตั้ง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ect.go.th>, 2559.
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน “คู่มือคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง (กนค.) สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ect.go.th/local1.pdf>, 2559.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>, 2559.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “เลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบรวมเขต”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>, 2559.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “การเลือกตั้งระบบผสม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>, 2559.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท: มายาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://tu101.org/wp-content/uploads/2016/02/1-02.pdf>, 142- 14 , 2559.
- วิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง, สำนัก. “ประวัติเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง,” <http://tvm.ect.go.th/about.php#.V1wJMvmLTIV> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2559). สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, แอปพลิเคชัน ตาสับพรรค, (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.ect.go.th/th/?page_id=8824, 2559.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง : การพัฒนารูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับการศึกษาวิจัยในหลักสูตร วปอ. รุ่น 62 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ข้อมูลที่ท่านกรุณาตอบเหล่านี้จะถือเป็นความลับและจะถูกนำเสนอในรูปของการสรุปรวมแบบไม่เจาะจง ขอรับรองว่าจะไม่เกิดอันตรายทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

18 ปีบริบูรณ์

19-29 ปี

30-39 ปี

40-49 ปี

50-59 ปี

60 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาสูงสุด

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย

อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

นักศึกษา

เกษตรกรรม

ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อิสระ

รับจ้าง/พนักงานบริษัท

รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

อื่นๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 2 : รูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

1. จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

.....

.....

.....

.....

.....

2. ปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบปัจจุบัน (แบบใช้บัตรเลือกตั้ง)

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 : การพัฒนารูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

1. จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

.....
.....
.....
.....
.....

ขอกราบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล : นายปรีชา เอื้ออนันตธนกุล

วัน เดือน ปีเกิด : 20 ตุลาคม 2506

การศึกษา

ปริญญาตรี : บัญชีบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริญญาโท : บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การศึกษาระดับปริญญาเอก : หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62 (วปอ.รุ่นที่ 62)

: หลักสูตรการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ 7 (พตส.7)

: หลักสูตรการบริหารจัดการด้านความมั่นคงขั้นสูง รุ่นที่ 5 (ส.วปอ.มส.5)

: หลักสูตรผู้บริหารระดับสูงด้านการพัฒนาการเมืองมหานคร รุ่นที่ 4 (มหานคร 4)

ประวัติการทำงานโดยย่อ

: ที่ปรึกษาประจำกรรมการการเลือกตั้ง (นายฐิติเชษฐ นุชนาฏ)

: คณะกรรมการกำกับดูแลการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานและลูกจ้าง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

: คณะอนุกรรมการพิจารณากลับกรองงบประมาณและแผนการใช้จ่าย
งบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

: คณะอนุกรรมการพิจารณากลับกรองร่างระเบียบและประกาศที่เกี่ยวข้องกับ
การบริหารงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

: คณะอนุกรรมการบริหารเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

: คณะกรรมการสื่อสารองค์กร สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ตำแหน่งปัจจุบัน : ที่ปรึกษาประจำกรรมการการเลือกตั้ง (นายฐิติเชษฐ นุชนาฏ)
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง